

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџира

НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКА ЗАЈЕДНИЦА
ВИСОКЕ ПЕДАГОГИЈЕ

Година 7 • Број 25 23. октобар 2022.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 7 • Број 25 • 23. октобар 2022.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Др Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав ИВАНКОВИЋ

Насловна страна:
Душан ШМИТРАН, сликар

Овај број
финансијски подржао
Вито БОЈКОВАЦ

Крајишке
нобине

Историју није могуће мијењати

Ослобођени страха од смрти

(ПИСМО ИТАЛИЈАНСКОГ ГЕНЕРАЛА АЛЕКСАНДРА ЛУЗАНА О
УСТАШКИМ ЗЛОЧИНИМА)

Драги Дуче,

Моја безгранична оданост према Вама ми, надам се, даје за право да, у нечему, одступим од строгог војничког протокола. Зато и журим да Вам опишем један догађај којему сам, уназад три седмице, лично присуствовао.

Обилазећи среска мјеста Столац, Чапљину и Љубиње (између 60 и 130 км сјеверно од Дубровника) – сазнам од наших обавјештајних официра да су Павелићеве усташе, претходног дана, починиле неки злочин у једном селу (Пребиловци), и да ће, када се то прочује, околни Срби поново да се узнемире. Недостају ми ријечи да опишем оно што сам тамо затекао. У великој школској учионици затекао сам заклану учитељицу и 120 њених ученика! Ниједно дијете није било старије од 12 година! Злочин је неумјесна и наивна ријеч. То је превазилазило свако лудило! Многи-ма су одсјекли главе и поређали их по ђачким клупама. Из распорених утроба усташе су извукле цријева и, као новогодишње врпце, растегли их испод плафона и ексерима укуца-ли у зидове! Рој мува и несношљив смрад нису дозвољавали да се ту дуже задржимо. Приметио сам начету врећу соли у ћошку и згрануто установио да су их клали полако, солећи им вратове! И таман кад смо одлазили, у задњој клупи се зачуло дјечије крклање. Пошаљем двојицу војника да виде шта је. Изнијели су једног ђака, још је био у животу, дисао је са напола пресеченим гркљаном! Својим колима одвезем то јадно дијете у нашу војну болницу, повратимо га свести и од њега сазнамо пуну истину о трагедији.

Злочинци су најпре, на смјену, силовали учитељицу Српкињу (име јој је Стана Арнаутовић) и онда је пред дјецом убили. Силовали су и

дјевојчице од осам година. За све то вријеме пјевао је силом доведени оркестар Цигана и ударао у тамбуре!

На вјечну срамоту наше, римске цркве и један Божији човјек, један жупник, у свему томе је учествовао! Дјечак кога смо спасили брзо се опоравио. И чим је рана зарасла, нашом непажњом побјегао је из болнице и отишао у своје село, да тражи родбину. Послали смо патролу за њим, али узалуд; нашли су га на прагу куће закланог!

Од хиљаду и нешто душа у селу више нема никога! Истога дана, то смо открили касније, кад је извршен злочин у школи, усташе су похватале још 800 становника села Пребиловци и све их бацили у јаму или на животињски начин на путу до јаме побили. Спасило се само око 300 мушкараца. Једино је њима успјело да пробију усташки обруч око села и да побјегну у планину! Тих 300 преживјелих јаче је од најелитније Павелићеве дивизије. Све што су имали да изгубе они су изгубили! Дјецу, жене, мајке, сестре, куће, имовину. Чак су и страха од смрти ослобођени. Смисао њиховог живота је једино у освети, у страшној освети њих је, у неку руку и стид што су преживјели! А таквих села, као што су Пребиловци, пуна је Херцеговина, Босна,

Лика, Далмација.

Покољи Срба су достигли такве размјере да су у тим крајевима загађени и многи водени извори. Из једног врела у Поповом Пољу, недалеко од јаме у коју је бачено 4.000 Срба, избијала је црвенкаста вода, лично сам се у то увјерио! На савјест Италије и наше културе пашће неизбрисива мрља, ако се, док је вријеме, не дисканцирамо од усташа и не спријечимо да се нама припише да подржавамо безумље!

Генерал Александар ЛАЗАН

Демодокова пјесма

О куда данас да пође овај слијепец
 Богом надахнути пјевач
 Трачког краља Алкиноја
 На острву Крфу
 Пјевач из Мрког Града
 Муза му је узела очи
 Даривала га умилним пјесмама
 У двору краљеву
 Свира он пјева при гозби
 На тргу свира за игру
 Пред Одисејем пјева о разним
 Догађајима из Тројанског рата
 Овидије говори о њему
 Као о слијепом свирачу и пјевачу
 У мом миту
 Ја сам Демодок
 Онај пјевач коме је Агамемнон
 Повјерио да чува Клитемнестру
 А Егист је одвео на једно пусто острво
 Да му не смета
 Прича се о мени да сам побиједио
 На питијској утакмици пјевача
 На једној другој утакмици
 Побиједио је Одисеј са Демодоковом
 пјесмом
 О пропасти Троје
 На Аполоновом пријестолу у Амикли
 Био сам приказан како свирам на
 једној харфи
 Ја сам Демодок
 О куда данас да пођем
 Из овог Мрког Града
 Да нешто одсвирам неком
 Да неког обрадујем овако слијеп
 И наш крај

Звијезда нагажена

Улазиш тихо кроз моју кључаоницу
 Улазиш кроз моје отворено срце
 У стан на петом спрату
 Долазиш с вјетром кишом
 Сусњежицом и снијегом
 Помало тужна неизљубљена
 Мрзоволна без наде
 У теби све се скупило
 Прошло садашњост будућност
 Сваки стих у теби
 Једна је суза откинута
 Свака ријеч једна звијезда
 Недодирнута нагажена
 Одавде са овога мјеста
 Ја сам на твој трагу
 А твој траг не проналазим
 Тражим те дозивам те
 Молим ти се али се не одазиваш
 Из моје ноћи из ове ноћи
 Два твоја ока блистају
 Ја живим у тмини
 Чекам да твоје сунце
 Још ме једном обасја
 Да се појавиш сва у бијелом
 Макар на овој бјелини хартије

Радмило В. Радовановић
 рођен је 28. 8. 1957. године
 у Дивину код Билеће. Школовао се у Требињу и Мостару.

За свој књижевни рад добио више значајних награда и признања. Заступљен у многобројним зборницима, часописима и антологијама. Члан је Удружења књижевника Српске и Удружења књижевника Србије. Превођен је на више страних језика. Живи у Мркоњић Граду. Објавио је 26 поетских књига, међу којима: Сузе (Пљевља: КПЗ, 1976), Тамница шкољке (Бања Лука: Глас српски, 1995), Раскошна тамница (Бања Лука: Глас српски, 1998), Епитафиус (Београд: Апостроф; Бања Лука: Глас српски, 2000), Морфејски сан (Београд: Просвета, 2001), Жал за Еуридиком (Бања Лука: Арт принт, 2012), Писма Афродити (подружница Бања Лука: Елеусински сонети (подружница Бања Лука: Удружење књижевника Српске, 2016), Дивински Орфеј (Бања Лука: Арт принт; Мркоњић Град: Клуб умјетничких душа, 2022).

Смртовница

Јутрос примијетих на једној липи
 Смртовницу на њој смртни испис
 Моја некадашња љубав
 Насмијана
 На кори виси њено небо
 Она ће сутра
 Да му се придружи
 Јесењи вјетар их раздваја
 Тврда земља засузиће
 И покрити је
 Пространом вјечности
 Остаће мој шапат
 Мој стих
 Да нашу грозницу усложи
 Ја у њој јутрос
 Видим себе
 У неком футуру далеком
 У пукотинама жалости
 Знаћу да нећу постојати
 Силазићу полако с неба
 Умирати као некад
 У њеном загрљају
 Смрт ова смрт добра
 Без љубави
 Остаће у нашем оку
 Стих згужван у сузи сјећалици
 На чијем крају
 Осјетисмо умор

Пријатељ

Једном сам умирао
 Хипогликемија
 То је била смрт бесмртна
 То је била лијепа смрт
 Тијело ми је пронашла супруга
 У спаваћој соби
 Покушала да ме пробуди
 Покушала да ме окрене на бок
 Срце је куцало
 Срце се није заустављало
 Све је било узалуд
 Одједном појавила се Весна
 Моја дивна медицинска сестра
 И комшинка
 Дала ми у вену слатку ињекцију
 И ја сам почео да долазим себи
 У мојој соби као да сањам
 Било је десетак комшија
 Из мог тијела указао се
 Велики осмијех
 Срце је крварило
 Упознах жену
 Сретох пријатеља
 За цијели живот

Академик Василије Крестић за «Сутра»:

Старије вредности су деградиране и одбачене а новије су у многочему накарадне, разорне и неприхватљиве

Меморандума САНУ по чему га велики дио јавности памти.

Чекамо академика Крестићем по договору код манастира Тресије на Космају, педесетак километара од Београда. Недалеко од манастира је професорова викендица, гдје проводи љето са супругом, радећи на мемоарима свог професора Васе Чубриловића. Професор се враћа из набавке, куповине. Вози ауто, гази 90 годину живота. *Виталан*. Прије него што се посветио науци Крестић је био активан одбојкаш, наступао је за Партизан гдје је био члан првих послижератних шампионских генерација београдских црнобијелих, а потом и за суботички Спартак. Био је и репрезентивац Југославије. Тај спортски дух се осјети. Заједно одлазимо до њега.

Оштроуман, свјеж и виталан. Расположен за разговор. Сигуран у себе, врло увјерљив и сугестиван. Одмјерен и господственог држања, а истовремено присан и срдачан.

Разговарамо на тераси викендици проф. Крестоћа. Предивни предјели. Крајолик пун зеленила и нестварног спокоја

Василије Крестић (1932) Српски историчар, професор Филозофског факултета Универзитета у Београду у пензији и академик САНУ. Бави се историјом Срба и Хрвата, српско-хрватских односа и југословенске идеје. Посебно је изучавао политичку историју, историју друштва и друштвених покрета, као и културну

историју. Из тих области написао је и објавио више од 250 радова (монографија, студија, чланака, расправа и есеја). Међу значајнијим делима је „Срби у Угарској (1790-1918)“. Радови су мупревођени и објављени на енглеском, француском, немачком, мађарском, чешком, бугарском и грчком језику. Учествовао је у писању

и тишине. Наравно, кафа и послужење прво. Послужује домаћин професор и као да се правда, супруга је млађа али мени је лакше, каже.

Изашла су Ваша изабрана дјела у 15 књига. Треба ли би послужити за боље разумијевање односа на овим просторима, посебно Срба и Хрвата. Питамо можемо ли ипак предвидјети развојни пут тих односа?

-Судећи на основу досадашњег историјског развоја српско-хрватских односа, како оног из ранијег тако и из најновијег времена, можемо и морамо да извлачимо поуке и да предвиђамо будућност. Та будућност није ружичаста. Другим речима немомо баш никаквог основа да будемо оптимисти, да верујемо да ће се у ближој будућности односи између два народа битијне изменити, да ће бити бољи но што су досад били и но што су овакви какви су данас.

Ваш професор Васо Чубриловић је ухаћен у Босанској Дубици и враћен у Сарајево за вријеме атентата на Фрању Фердинанда. Проф. Чубриловић је човјек »пуног“ и бурног животописа. Радите на меоарима Васе Чубриловића. Шта нам можете рећи о томе?

.Мемоари професора Чубриловића, под називом „Сећања”, налазе се у поседу Архива САНУ у Београду. Она имају укупно око 350 страна текста. Нажалост, професор није стигао да свој живот, своју научну и политичку каријеру доведе до краја. Њима није обухваћено време рата 1941

-1945. и послератно време. Веома лепо и општинско описао је живот и односе у Босанској крајини до Првог светског рата. Доста пажње посветио је свом школовању, политичким, друштвеним, економским и националним односима у Босни и Херцеговини у време аустроугарске окупације. Описао је своје учешће у атентату на Фердинанда, своје тамновање после атентата, политичкој активности између два светска рата, својој докторској дисертацији и раду на Универзитету, свом учешћу у раду Српског културног клуба. Има пуно занимљивих описа значајних јавних, научних и политичких личност. Кроз све се јасно осликава чврста југословенска оријентација проф. Чубриловића, његова веома жива активност у политици Земљорадничке странке и критика политике краља Алаксандра, Српске радикалне странке и хрватске странке Стјепана Радића.

Зашто је проф. Чубриловић био против Меморандума? („НИН“ 1986.г.)

-Основни разлог његовог противљења Меморандуму била је у томе што је сматрао да Академија не би требало да улази у политику. Осим тога, као велики Југословен, којем је изнад свега стало да чува Југославију, плашио се да ће Меморандумом бити поремећени односи у држави. Био је он свестан тешког положаја Србије после доношења Устава из 1974. године, био је свестан тешке кризе у коју је запала читава држава са истрошеном и неспособном комунистичком влашћу, знао је да су нужне промене, али

није желео да Академија буде та која ће иницирати промене. Некадашњи бунтовник, атентатор и револуционар био је против било каквих радикалних акција, каква је била и акција групе која је саставила Меморандум.

Видљиво је да нам је друштво у кризи. Гдје је генератор кризе и да ли друштво имасистем вриједности?

-Генератори кризе су бројни и разноврсни, неки су спољнополитички неки унутрашњеполитички. Далеко би ме одвело да их набрајам. Системи вредности и код нас и у свету у својим темељима су поремећени. Старије вредности су деградиране и одбачене а новије су у много чему накарадне, разорне и неприхватљиве. Намећу се брутално и циљано, па им се ваља супротставити.

Гдје се ко данас налази у српском народу (Академија, СПЦ...)?

-И Српска академија наука и уметности и Српска православна црква имају своје место и своје задатке и обавезе у нашем друштву. Да ли и у којој мери оне испуњавају те обавезе и задатке питање је о којем се може расправљати.

Шта сматрате својим највећим успјехом а шта поразом у животу?

-Читав радни век посветио сам изучавању историје свог народа. Трудио сам се да се тумачећи прошлост нигде не огрешим о истине, да догађаје оцењујем на основу проверених историјских извора, да не лакирам и не прилагођавам своје тумачење било коме и било чему. Највећим својим успјехом сматрам то што су моји

научни резултати прихваћени и уважени од релевантних научних установа, какви су САНУ, Матица српска и знатан део мојих уважених колега. То доживљавам као победу науке над политиком. У условима у којима смо живели и у којима живимо то није мало и није безначајно.

Шта бисте мјењали и зашто Ваши наступи-ставови често нису добро прихваћени, дочекивани „на нож“?

-Можда ће звучати нескромно и самоуверено, али кад је реч о мом научном раду не бих баш ништа мењао. Радио сам колико сам могао и урадио сам колико сам стигао. „На нож” су дочекивани моји радови који се тичу мог писања и тумачења настанка геноцида над Србима у НДХ, мог тумачења историје Срба у Хрватској и Словенији, мојих оцена о идеји југословенства и политике бискупа Јосипа Јурја Штросмајера. Напади на мене и моју личност који су настајали у Хрватској нису били из научних већ из политичких разлога. Они који су ме нападали нису могли да оспоре моје доказе и моје закључке па су у немоћи писали о мени да сам творац теорије о геноцидности читавог хрватског народа, да сам рушилац братства и јединства, да сам хрватомрзац, српски националиста и шовиниста. Захтевали су од мене да престанем да пишем о Хрватима и Хрватској, а ако тако не поступим да ће ме ликвидирати.

Као врстан познавалац односа Срба и Хрвата како тумачите страдање народа Козаре прије 80 година? Званична историја то

тумачи само као блиставу побједу партизана?

-Чињеница је да су усташе починиле стравичан злочин над српским народом на Козари. Тим питањем ја се нисам посебно бавио и не могу рећи ништа о томе да ли је ту заиста реч о победи и чија је то победа. Неоспорно је да је на Козари вођена херојска борба, борба између Давида и Голијата

Како оцењујете то што у Србији, па чак и у Музеју жртава геноцида, постоји група историчара којима је задатак да драстично смањују број жртава у Јасеновцу и у читавој НДХ?

-Та невелика група историчара, не само из Музеја жртава геноцида него и изван њега, злонамерно фалсификује историју. Она заобилази постојеће прворазредне историјске изворе о броју пострадалих и попут Туђмана и његових следбеника, без доказа, неким прорачу-

нима и домишљањима смањује број жртава. Ти историчари из Србије таквим својим поступцима излазе у сусрет Хрватској и Хрватима који, у намери да умање злочине, говоре о 700.000 жртава као српском миту. Такав однос према жртвама је не само ненаучан већ и неморалан, као што би било неморално и ненаучно без доказа било какво повећавање броја жртава. Не улазећи у мотиве због којих се фалсификује број жртава Одељење историјских наука САНУ и читава САНУ су против оваквог поступања јавно протестовали и упутили званичне дописе надлежном министарству Србије.

Захваљујем се за издвојено вријеме и завршавам разговор, гасимо и купимо технику, настављамо необавезно уз чашицу домаће ракије.

31.8.2022.г.

Разговор водио:
Зоран М. КОС

Часопис „Крајина“ 75. број

ЗАДУЖБИНА ОД ЧАСОПИСА

(Или како приватни штампарско-издавачки колектив „АРТ-ПРИНТ“ Милана Стијака више од двије деценије издржава и објављује први часопис ове врсте на нашим просторима)

Послије двије деценије излажења, часопис за књижевност, науку и културу „Крајина“, којег издаје и издржава бањалучка издавачка и графичка приватна организација „Арт-принт“, власништво Милана Стијака и, уопште, фамилије Стијак, управо је из штампе изашао 75. број. Неко би то гласно изразио као свечани број, али Стијакови доста скромно, тек толико се труде указати на ово, колико је било битно написати предтекст садржају 75. броја часописа с насловом: „Уз 75 број „Крајине“. У том се уводнику наводи: „Било је више него изазовно поћи у ту авантуру 2001, године. То су послеријатна времена која нису наклоњена ни умјетности, ни издавачкој дјелатности. Авантура је била утолико неизвјеснија ако знамо да „Крајину“ објављује мала породична штампарија. Али, истрајали смо и стигли смо до 75. броја. Трудили смо са де у ове двије деценије пратимо дух времена и да са „крајишке тачке ослонца“, из Бање Луке, идемо у корак са свијетом када је проучавање књижевности и традиције у питању...“

О томе, наравно, најбоље говори садржај овог броја: на првом је мјесту је Жак Пре-

вер и његова „Породична“ гдје су и ови стихови у преводу М.Ш. (слутим проф. др Младена Шукала) а који гласе: Мајка плете/ Син ратује./ Она то сматра сасвим природним/ А отац шта ради?/Он води послове...“ У рубрици „Поезија/проза/есеј“, између осталог, три су мртва прозна аса: Саша Хаџи Танчић, Мирослав Тохол и Мирослав Јосић Вишњић са својим прозама и три још жива бањалучка пјесника, сарадника – три Ранка – Павловић, Прерадовић и Рисојевић са по десет пјесама. У одјељку „Огледи“ више је знаних иностраних стваралава, међу којима и Умберто Еко, а и наша књижевница из Бијељине мр Љиљана Лукић са својим прилогом о роману (и романима) Мирослава Поповића (1926-1985.) У рубрици „Старине/новине“ је и „Јавно писмо Гледстону, енглеском министру спољних послова“ Васе Пелагића (написано и обнародовано 1881. Ту је и рад „Истине о југославизму“ Јована Дучића, те народна пјесма „Трка Лазарева“ и приповјетка великог Бранка Ћопића „Трку чини Попивић Лазаре“ што је подсјећање на један догађај из крајишке традиције. Ту су још прилози Томислава Бекића „Горг

Бритинг“ и његов доживљај Босне“, затим „Сликарство Јована Бијелића“ од великог Милоша Црњанског и прилог „Један вид постмодернистичке сензације или путоказ слике Велизара Крстића“ др Александра Саше Гранића.

У овоме су броју још и преведени текстови Јури Мурашова, Авигдор Даган (Виктор Фиршл), Субхаш Кака, Пјера Бурдиеа, Умберта Ека, Јуриј Лотмана и многих других. Заиста је права мала светковина држаати у рукама и читати 75. Број величанствене бањалучке „Крајине“ којој се и овом броју, као главни и одговорни уредник, потписује Милан Стијак, иако је већ у заслужној пензији, али слутити да ће стоти број часописа бити „примијећен у ходницима, ако не и у канцеларијама, надлежних за културу“ гдје до сада, ето, није нарочито примјећиван. На крају ове биљешке наведимо и ово из уводника овом броју часописа: „Биљешимо, одмах на почетку, ријечи српског писца Радослава Братића изговорене на промоцији „Крајине“ у Београду, у Француској 7: „Мени је јасно да људи праве задужбине, палате, дворце, мостове... Али, до сада још нисам чуо или прочитао да човјек може правити задужбину од часописа“.

Р.Пр.

Књиге

ЕВОКАЦИЈА ТРАГИЧНЕ ПРОШЛОСТИ

(Радмила Поповић, *Ramonda serbika (Рамонда сербика)*, „Прометеј“ и Саша Марушић /друго издање / Београд, 2021)

Радмила Поповић је познато име наше данашње српске књижевности. Објавила је више од двадесет књига: романа, приповједака, пјесама и студија: Размеђа, Доказни материјал, Селенини снови, Црњански и Лондон, Зашто одлазите из Сарајева, Ириди-не боје, Равнање срца, Вртлог, Крик ћутања као и књиге за дјецу: У срцу срце, Сазвијежђе у грудима, Јест, бајке ми и др.

До принудног изласка из Сарајева 1994. године, због ратног сукоба, радила је као новинар и уредник Културноумјетничког програма Радио Телевизије Босне и Херцеговине. Као сарадник Радио Сарајева и Радио Београда водила је разне књижевне трибине и интервјуисала велики број умјетника из бивших југословенских република.

Након доласка у Београд 1994. године ради у статусу слободног умјетника пошто као магистар књижевности, писац, сликар и новинар није успјела да нађе радно мјесто.

Књига *Ramonda serbika (Рамонда сербика)* објављена је у првом издању 2019. а 2021. године изашло је друго издање. У овој књизи Радмила Поповић / Гацко, 1949 / враћа се тематичи ратних збивања на српским просторима, углавном у току протеклог рата.

Ово дјело се отвара мотом из пјесме О пореклу Десанке Максимовић: Ја знам ко сам по звону / што са задужбина немањићких пева, / по јасности његовог гласа, / по томе што ме од Студенице до Милешева / прадедови гледају с иконоста-са / и што сваки у руци држи храм. Тиме пјесникиња указује на своје српско поријекло и на традицију која прати овај народ.

Први дио књиге под називом Ево пишем историју је најснажнији и умјетнички најаутентичнији. Већ прва пјесма Не смијем ни да се сјетим носи трагику дубоког бола везаног за посљедња ратна збивања у Крајини. Пјесникиња опијева дирљив прозор мртве мајке којој по грудима њено дјетење покушава да дође до свете хране, али не успијева јер му је мајка мртва. И док беспомоћно дијете цвили, пјесникиња истиче како је свијету тежњу Срба да стигну мрака склопиле се дјечије очи / Умјесто њих / Вријеме срећан и сјетим / Шта се нама догодило.

Ово је једна од веома упечатљивих пјесама која пјева о страдању у злогласној Олуји. У пјесми Не прича се ова прича пјесникиња истиче да ријечи у тој причи дрхте спрегнуте у једињења / Вјечног мрака и страхова. Страхови су

због тога што су тим људима срца нанизана на ватрене метке мржње / А очи на бљесак ножа. Пјесникиња истиче да нико не може да спере са странаца историје траг безумља. Пјесма се односи на злогласни Јасеновац и трагедију логораша у њему.

У пјесми Испод леда опјевано је путовање лешева ријекама. Младић чека своју љубав испод леда у Дунаву, сањајући дјевојку и сватове, али се у хладној води угасила његова свијест. Таква је и пјесма Посмртна пловидба у којој лешеви плове Дравом, Савом, модром Дрином и Дунавом.

Посебно су застрашујуће слике бацања људи у јаме, у којима умиру и убијени и они, живи. (Свједоци у јамама). У пјесми Није то ништа пјесникиња опијева бацање у

Пребиловачку јаму дјеце коју набијају на мачеве или убијају маљевима уз стравичан коментар: Није то ништа! Кад сви нестану / Биће много лакше. Та трагедија иде чак дотле да усташе пеку дјецу у специјално направљеним посудама, тзв. пеквама: Када би из жара пекве / Чедне бебе / Свједочиле / Можда би се док њих пеку, / Земља у прах претворила / Или би је дјечје душе / Рихеком суза потопиле. (И пеква је њихов изум). Тешко је и читати те пјесме због страшних догађаја које опијевају. Тако у пјесми Нису то остри-

ге, господине пјесникиња опијева вађење дјечијих очију, злочин који обесмишљава људско постојање. Ту је и пјесма Божићна честитка која опијева страдање људи на велики празник, њихово затварање у цркву у кој су их запалили. Пјесникиња се пита: Зашто, Боже?!

Посебно је потресна пјесма Крст дјечака Слободана (Мајкино гробно писмо) која се односи на дјечака Слободана Стојановића који се вратио у село по свом пса и завршио живот послје страховитих мука (урезали су му на чело крст). Пјесма је испјевана као мајчино писмо из гроба у коме она моли сина да јој опрости што га је одгајала да су сви људи једнаки, без обзира на вјеру. Пјесма дјелује потресно, тим више што је везана за стварни, трагични догађај.

У пјесми Мост туге у Варварину опјевано је звјерсто НАТО бомбардовања воза на мосту у Варварину, гдје је, међу осталим жртвама, било и двоје заљубљених тинејџера којима јсу тако расути снови и угашена свјетлост дана а у пјесми Колатерарна штета жртва је мала Милица којој су дали ново име јер: У њиховом / Злочиначком именику / Ти си, дете, уписана / Као „Колатерарна штета“.

Радмила Поповић пјева и о далеким временима кад су, мушка дјеца из хришћанских земаља у Османском царству одвођена ц циљем да се од њих направи верна робовска војска. Тема о којој је писао и Иво Андрић у роману На Дрини ћуприја, опјевана је и у пјесми Данак у крви Радмиле Поповић како ће лелек дјечијих родитеља пробијати вијекове и свједочити о зулуму освајача.

Живећи неко вријеме у ратном Сарајеву пјесникиња је преживљавала страшне дане кад јој се комшија наметао својом љубављу а тај пламен његове љубави гута њену кућу, и њен род: Чујем да му честитају / Док скупља пепео / Да запреће ватру / За ново весеље. (Пламен комшијине љубави) У пјесми Гробнице за живе пјесникиња пјева о сахрањеницима у селу Поточарима крај Сребренице сахрањени су и живи људи тј. на празне гробнице уписивана су имена живих људи.

У овој збирци није заобиђено ни Косово и Метохија. У пјесми Ево пишем историју један од тридесет отетих Срба из села Ораховац, за које се ништа не зна, пише: истичући: Наша земља / Поносом ме својим храни / Жив сам. Пишем историју. О злодјелима Шиптара пјева пјесма: А шта ћу са српским срцем. У тзв. Жутој кући вађени су органи српским жртвама и пресађивани Шиптарима. У овој пјесми један од таквих је несрећан што је у њему српско срце, али живи му се иако би хтио : Својом снагом припомоћи/ Да то „звон“ и „часни крст“ / И ту марву / Протерамо.

Други дио ове књиге *Ramonda serbika* Рамонда српска посвећен је личностима и догађајима из наше историје.. У првој пјесми која је насловљена као и овај други циклус истакнуто је да је Рамонда васкрсавајући цвет јер кад изгледа да се потпуно осушила, она се враћа у живот. Пјесникиња истиче да је научник Јосиф Панчић кумовао имену овог цвијета. Који многи сматрају „цветом Србије“ и њеним / Природним симболом.

У пјесми Улазница за вечност опјеван је сусрет у Расу важних личности: енглеског краља Ричарда Лављег Срца, њемачког цара Фридриха I. Барбаросе и Симеуна Немање током Трећег крсташког рата да би пјесма прерасла у славопој Светом Сави који је: Растао је у Висину, Растао је у победу. Растао је са животом. И још расте. Пјесникиња пјева и о чувеној долини јоргована коју је засадио српски владар Урош да би дочекао своју будућу супругу, француску принцезу Јелену (У долини јоргована) Радмила Поповић опјеваће и Цара Душана (*Цар у свему*) који је донио и чувени Душанов заоник који се и до данас С пажњом чува и спомиње / Јер помаже да сасвим не залутамо. Пјесникиња пјева и о ћирилици. Ту је и пјесма Дуговека ћирилица која указује на значај овог српског писма јер: Ћирилица

Пјесма Светлећи вид „Беле куле“ опијева трагичну судбину српских бораца из Првог српског устанка од чијих су лобања Турци направили „Беле кулу“. Ријечи пјесме:

Њихова се душа вије / И истином опомиње: Ову ужас - спомен – кулу / није Човек саградио.

Ту је и пјесма Тамо далеко опијева тежњу Срба да стигну тамо далеко, / Где цвета лимун жут што се и десило, гдје су се борци и окријепили за пробој на Кајмакчалану и повратак у отаџбину. У пјесми Срце на Кајмакчалану опјевана је жеља Арчибалда Рајса, великог српског пријатеља да му срце почива на Кајмакчалану, што је и учињено.

Пјесникиња се сјећа и свог одласка из Сарајева те се у

пјесмиКако ћу, Господе, на дру-
гу обалу пита ко ће је чекати на
другој страни. И: Хоћу ли, кад
ме преведеш тамо, / Поново за-
лутати. Одлазећи из Сарајева
пјесникиња се пита шта је било
с њеним књигама које су оста-
ле тамо гдје је прије живјела.
Добија једну књигу од друга ко-
ме ју је давно поклонила: Сад
њега нема. А књига је са мном.
У овом дијелу је и лијепа пјесма
Мајчина рука

Збирка се завршава пјесмом
Морам стићи у завичај у којој

пјесникиња опијева своју ту-
гу за родним крајем и жељу да
дође у њега.: Моји ме чекају.
Морам стићи у завичај.

Збирка Ramonda serbika (Ра-
монда сербика) састављена је
из три цјелине: Трећа цјелина
Лептир и свијећа доноси пјесме
настале прије ратних збивања
1982. године, али и пјесме на-
стале након рата. Може се рећи
да је најуспјешнији први дио
књиге под називом Ево пишем
историју. Пјесникиња опјева
трагичне злочине нанијете

њеном народу, али и своја
преживљавања поводом ра-
та. Може се рећи да би се мо-
гле наћи замјерке у груписању
пјесма и композициону струк-
туру збирке.

По тематском одређењу, по
опште хуманим порукама које
из збирке избијају, са жељом да
се звјерста учињена српском
народу више никад не понове,
збирка Ramonda serbika (Ра-
монда сербика) сврстава се у
запажена поетска дјела.

Љиљана ЛУКИЋ

СВИЈЕЋА ЗА РАДМИЛУ ПОПОВИЋ

Свијећа за Радмилу Поповић неизбројива сунчева суза
Пламен ријеч из Стијене све љубави Светог храма
Из Светог храма Прображења тишина жива
Јека младих и невидљивих хорова гласова мудраца

Лишће вртложним круговима уз срце камених ружа
Изнова улудо очаран прогнаник љепотом завичајног Парка
Загрљаји далеки тајни шапат Пјесникових јабланова
Уз буђење Свете Текле вјечно Радмила Поповић будна

У пјесми анђела поглед Радмиле Поповић роса са каменог прага
Душа неуморни пламен у трагању о истини међубратског насиља
Ријечи све љубави штит истини у пјешчаној пустињи зла
Ријечи извори родитељски снови храста вјечног са камена

Свјетлост ријечи дах много прије пучња у српског свата
Јаук испред Старе православне са калдрме сарајевске пјесма
ТРАВА ПРОТИВ СМРТИ из свијеће сунчевог круга суза
Путнику прогнаннику кроз кругове тамо и овамо ломе огледалца

Изворима замућеним од претпотопских вируса лијек пјесма
Далеким и блиским цвијету из тишине дјечије душе пјесма љепота
Свијећа за Радмилу Поповић из свемирског загрљаја бола
Одлазак из сна 10 октобра 2022 у сусрет мученика Светог Килистрата
Ријечи из двадесет књига Радмиле Поповић опомене звијезда

Пламен из сунчеве сузе ЛЕПТИР И СВИЈЕЋА
У трагању АРИЈАДНИНИ КОНЧИЋИ изнова са РАЗМЕЋА
РТ ГОЛЕ ИСТИНЕ као ДОКАЗНИ МАТЕРИЈАЛ уз студије о романима
Личне пјесме и романи за дјецу и одрасле САЗВЈЕЖЂЕ У ГРУДИМА

ВРТЛОГ и СЕЛЕНИНИ СНОВИ и МОЖДАНЕ ОЛУЈЕ изнова
РАВНАЊЕ СРЦА као из ПРИЧЕ ЗА РАЗБУЂИВАЊЕ незнаног дјетета
У СРЦУ СРЦЕ уз МИРИС КАМИЛИЦЕ по једна слика
ИРИДИНЕ БОЈЕ секунде радознале ЗАШТО ОДЛАЗИТЕ ИЗ САРАЈЕВА

Само наслови двадесет књига Радмиле Поповић опомене звијезда
Свијећа за Радмилу Поповић сунчева суза
У пјесми анђела поглед Радмиле Поповић из росе са каменог прага
Једна у пустињи савијана али усправни плам свијеће сунчеве сузе Стијена.
(11.10. 2022)

Ружица КОМАР

Прозаиди

Одлазак код бабе Станије

Његова мама се већ дуго спрема да оде код своје тетке, Станије Јовић, у Село Брезово Поље... И то још на конак. (Људи у селу су тад имали много посла, посебно у прољетне и љетне дане, а времена за дружење и одлазак код родбине јако мало. Зато је било уобичајено да се уочи недјеље или неког празника “оде на конак” и да се, не журећи кући, са родбином исприча до миле воље...).

Пошто је био “мамин мјезимац”, мама је имала жељу да и њега поведе са собом. Говорила му је: Ајде Цељо и ти (тако му је тепала), биће ти лијепо, добићеш шећерки и кекса, а баба Станија ће ти “ухватити и пиле”. (Обичај је био да се малој дјечи дарује пиле, као израз пажње и захвалности што први пут долазе у кућу).

Одмах је пристао и у почетку се много радовао одласку, посебно што ће упознати породицу и дјецу бабе Станије. И прича о пилету које ће до-

бити на поклон била му је занимљива... Имао је нешто више од пет година и то је требало да буде његов први одлазак у посјету родбини, кога се бар донекле и данас сјећа. И што је најважније, његов први одлазак из куће, на конак...

Била је субота, негдје пред крај љета... Са нестрпљењем је чекао да мама заврши послове на њиви, да припреми вечеру и да се спреме за пут. Мама је, већ уморна од посла, припремила “милости” које ће понијети у госте, а он је обукао своје “стајаће одијелце” и могли су да крену. Пожуриће, да код бабе Станије стигну прије мрака. Зато ће ићи пречицом: На “Нумери” ће скренути десно, па поред “Јојине куће”, најприје низбрдо а онда узбрдо, па поред гробља, и већ ће стићи у Село Брезово Поље.

У почетку је весело трчкарао поред маме, носећи у руци букетић свјеже убраног босиљка и домаћих ружа. Кад су прошли “Нумеру”, мама је

почела да убрзавала ход, док је он мање трчкарао и све више успоравао. Ништа није говорио, тако да мама није ни примијетила да се са њим нешто дешава... Нису стигли ни до “Јојине куће”, а он је мами готово шапатом рекао да хоће да се врати кући. Она га је и даље само убјеђивала да ће му бити лијепо и да не треба да се брине.

Ишли су даље, а он је све више успоравао и на крају стао, ухватио маму за руку и почео да плаче. “Не могу да идем, не могу да ноћим у туђој кући”, говорио је мами... Она се изненадила, застала и разочарана одлучила да га врати кући. Вратила га је до капије, а онда је готово трчећи отишла да не би код бабе Станије стигла у сам мрак.

Сунце је већ залазило за брда и сумрак се увелико спремао. У даљини су се чули гласови и лавез паса. Тата је намиривао “марву”, а брат и сестра су весело трчкарали по дворишту. У кући је била упаљена петролејка, а на столу постављена вечера коју им је мама припремила... Не сјећа се шта су му у кући рекли кад су видјели да се вратио, али се сјећа да му је већ сутрадан било жао што ипак није отишао.

Кад се у недјељу ујутро вратила, мама је донијела велико пиле које му је баба Станија намијенила... И дан данас му је жао што је мама морала да иде сама и што је кроз шуме и поред гробља пролазила кад је већ падао мрак.

Стеван Р. СТЕВИЋ

ВИДИМ ЈЕ У РУЖИ

(Над таласима поезије Даре Радојевић)

Дара Радојевић: Херцеговка, Војвођанка, Шумадијка. Њено Свето Тројство-три врела из којих се овлаплотило, занијело и узнијело њено људско и њено прозрано, искричаво, тотално биће пјесника: Коријеном сеже у дубину чврстину, врелину и студ камена, голети, крша на коме се од памтивијека часно живјело. Ичасно умирало. Уступка и устука нема. Или, како то својевремено велики хрватски пјесник романтизма, и загрижени поборник идеје југословенства Иван Мажуранић потресно рече: "ГАЦКО поље лијепо ти си, /Кад у теби глада неима, Љута глада и невоље љуте! Ил' тејадно данас притуснули/ Крвни момци и оружје свијетло, /Бојни коњи, бијели чадорови, /Тешка гвожђа и фалаке грозне. -----Смаил-ага крвав харач купи/По Гацкоме иоколо њега. ----Харачлие, изјели их вуци..." "Потом, недогледна војвођански салаши, тамо гдје видик пуца и поглед не може да се обузда; и, најзад, питома, разиграна, поносни и пркосни перивоји Шумадије-све се то улило, проткало и изњедрило у њеној ријечи. Гласу који позива и одјекује нашем ововременом пјесништву. О њеном осебујном поетском опусу на импресиван, сугестиван језгровит начин огласи се врстан теоретичар, проницљив књижевни критичакоји Дри Милован Гочманац: "Дара Радојевић... ствара 'разапета' између два стања душе и два завичаја, где њена чула

привијају херцеговачке 'љуте травке' на питома ране таковске и мелеме их речима расковницама и хајдучицама" А, на ове дивне ријечи посве се сигурно могу да доведати и ријечи (стих) САМЕ ПЈЕСНИКИНЈЕ: "Поверење које обавезује". Јер, повјерење значи искрену отвореност, искреност човјека према човјеку, што се надаље протеже и на колективитет, нацију, па и цијело човјечанство.

У овдашњем свијету, свијету сирове силе, пљачке, изабљивања и сваког другог зла искреност, простодушност, такође и срчаност су пријеко потребни. Али, то немају и не могу да имају слијепи силници, империјалисти-те атрибуте могу само да имају честити, одважни народи-наш народ и са лијеве, и са десне обале плахе, неукротиве Дрине. Свакако, ова судбоносна ријека није и неће бити граница, она је кичма, два плућна крила нашег национа. Дара је, по ријечима поменутог Гочманца, развијала своје говорне и стваралачке особености под утицајем више дијалекталних подручја. Заправо, под утицаје темељних, на чијим се основама засновала свеобухватна српска литература, и то са пемисама и мирисима сочног народног језика. А, што је, може се рећи, и претпоставка за самосвојни, аутентични поетски изражај ове поетесе. Тим прије и више јер се у ритму, музикалности њењих стихова могу на моменте чути и препознати и струне гусала, као да је ријеч о

изворној, народној поезији, из које је, чини се, ова пјесникиња црпила моћ, ватру и свјетло ријечи. Отуда њена ријеч има оштрину, тежину, и погађа, удара као маљ.

Жестока ријеч, ријеч која свијетли разгони тмину, али не ону природну, лаку таму ноћи, но, ону тегобну, густу таму која пада са недаћама, тегобама живота. Дара се никако не мири с тим, интуитивно схвата да је живот један, да једном човјек живи-стога се и опире, захтијева провид, висину, слободу под благим небом, недостатно јој је све оно што је обично, пуко свакодневно-хоће дугу, не као физикалну појавност, него као симбол висине, склада, хармоније-мира између ње, између небеса и ње. А, само човјек измирен са самим собом може, самосвјестан може да разголити и спозна својственост спољашњег свијета. Е, ту, при том судару између личног и општег долази до варница, до гласа пјесника, најзад и еха који се ослушкује. Ослушнути, за Дару, значи пјевати. Значи постојати.

Постојати, (оп)стојати-у-себи је прастари психолошки проблем. И, уколико је личност (у овом случају и индивидуа) дубље прозрела у властити унутрашњи живот, уколико је у стању да уходи, разлучује унутрашња превирања, уколико је свјесна оно што се именује душа, то јесте, сплет осјећања и њихових контроверзи, утолико израста у дух-у реализовану душу. Остварена душа хоће и може све, и да надвлада свако зло.

Сваку аномалију. Све оно што није човјечно. Ова поетеса је загледана у себе, прати и грозничаво, ужурбано биљежи појаве, догађаје, емоције прелијева, улијева у пјесму. Неисцрпно, као да без пјесме нема ни исконског живота. ,

Њено личбо бити се протеже и на породично. На том породичном стаблу, том узвишеном, усправном, родном, светом стаблу које се храни и задаја из врела љубави, рада, поштовања, у његовој хладовини, или, можда, у њеном рујном роду, плоду Дара гласно, готово опсесивно пјева, о прошлости, о садашњости. Дакле, двије димензије времена збија у један грумен, прегршт, у непролаз: "Волим ти груди, баш онако/како су ливаде мене волеле" Вољеле су ливаде, вољела ју је трава, љековито биље, инсекти, јер дјечија душа има ватру чисте, искрене љубави-што кроз проток живота то свако од нас, негдје узгред, подешавајући се ситуацијама, тренутним и , не тако често примитивним, ниским потребама, горко, очајно заборавимо. Та спознаја што се стиче живљењем стварног живота, стасавањем, дозријевањем у и кроз њега увелико захвата пјесникињ унутрашњи живот, подсвјесно, и свјесно. Подсвијест јој шаље импурсе како да разријеши трвења, сударе , како да измири дијете које је, на њену срећу још увијек живахно у њој, са њеним садашњим, бићем емпирије, реалног сагледавања спољњег свијета, мјеста-у-коме-уистину јесте, у темељу личног постојања. Ето, чини се, она и каже у наредним стиховима: "и још ми треба успаванка јер гајим дете успомена". Наведени стихови

су величествени: јер, шта је човјек без сјећања, свијетлих и тмурних успомена, доли једне испразне љуштуре, блиједа прилика опустешеног човјека. Бића без душе. А, онај ко нема душе, он нема ни праве ријечи, нема језик човјека, што је свеудаљено од врсног пјесника. Дара је пјесник и то не позивом, но својим исконским бићем. Само ти и такви пјесници могу да пјевају, а не да праве, конструишу пјесме.

Опште је знано да сваки стваралац проматра, разлучује и с вана, и изнутра. И, то непрестано, наднесен над лично и колективно огледало, тражи смисао постојања, смисао изгледа, лика, облика, појава у себи и око себе. Упорно, приљежно јер зна да свака појава, лик, лице има и своју другу страну, своје наличје-те, стога и мора да продре у срж, да открије истину, међу између лијепог које се често умије да извргне и да постане супротност самој себи, и оног ружног које у својој притајеној дубини умије да таји очаравајућу, заслепљујућу љепоту. Отуда, лијепо и ружно су тек привиди, рефлексije, супстанцијоно су исто, једно у другом. Остаје , само су искрене намјере, искрено самопојављивање вредноте које су трајне и да никада не блиједе. О томе, човјеку на уво, на срце његово, на свијест и савјест његову, пјева и наша пјесникиња кад одважно каже, чини се и да признаје: "Била бих вечно лепа/и млада кад косу вежем, /и здрава, /И женствена, /и пожељна, /и права. Нема сумње, ово су заиста храбри, жестоки стихови. И, до костију, искрени. А, бити храбар, искрен може само човјек који слободно стане испред

себе, без заклона, грудобрана, без образине. Ето, таква је поетеса, таква је индивидуа наша узносита Херцеговка. Али, не моли, не клечи на кољенима, не очекује од других да јој вјерују, да је пригрле, оставља другима, препушта им њихово поимање-очекује од оних који су јој блиски, који су судбоносно њени да проникну з бездан њене невине љубави, чудесног брижног, саосјећајног срца. И, јер је и мајка, и супруга, и јер је и ослонац, и уточиште. И, јер је свакодневна, стога и необично обична. И, јер бити свакодневан јесте, у правом значењу ријечи, бити будан, у сваком тренутку присутан. А неке таквом ништа не може да ишчили, да неосјетно промили, протекне, отекне између прста, између шака. Утоме, у тој величанственој скромности, почива срећа, драж живљења, или, како то она рече: "ако си жена, ако си мајка/шта ти још треба да будеш срећна?"

Велики свјетски мудрац својевремено је рекао: , Обуздај своје жеље!" Честит је, узвишен је онај коме мало треба, који мало жели. Онај који непрестано жели постаје неумјерен, незасит, и из себе, и око себе исијава, распирује жеђ за жељом, за требањем Неко такав је и несрећан, и сујетан, и посесиван. Дара је изнад тога, и има снаге да позове и друге да се не устежу, и да, као чедна бића изговоре да су, као такве "добре мајке и добре жене". Самим тим, оне рађају и остављају потомке, што се надаље шири и на колективну, па и националну свијест. На таквим потомцима остаје сигурна, беспријекорна будућност у времену које долази, времену које никада неће да мине, оде ,

пређе у ништавило. Ево једног човјечног, човјековог свијета, и стварног стремљења, и разлога егзистенције.

Дарина поетика је животна, што значи да у свом пламсању носи све елементе живота којим живи сваки појединац, свијет, и вријеме, и све што се плете и расплиће у времену-у просторно-временској димензији. Наравно, човјек је емоционално, али и мисаоно(рационално) биће. Оно што он осјеће, импулс и начин испољавања свог психичког живота карактеришу, одређују црте личности, а оно мишљено говори одуховној оштрини и дубини интелекта. Једном ријечју речено: пјесникиња има душу јер воли, и јер је љубав, и јер изгара у ватри љубави, али и да мисли јер стварни, реални животу: сваком трептају хоће одговоре: Куда? Како? Зашто? Одгори, слиједе из наших поступака, самим тим смо одговорни за оно што чинимо, али исто толико и за оно што не чинимо. Но, ипак, онај који дјелује из чисте љубави, из искреног мишљења не познаје зло, оно што није човјечно. "Волим те/немиром, /сновима пуним хтења", каже пјесникиња. Кажедок је љубав или стрепња пред њом непрестано пржиболи. Љубав увије боли, боли страх од неузвраћене љубави, њеног гашења; из тог симбиозе зачиње се немир који се потом прелијева у сан, сан о спокојухтијењу будног сна. Пјесник не сања само ноћу, он сања, сањари и будан. Иначе, не би умιο да пјева. Самим тим ни да воли. А она да испише величанствен стих: "Лепо ти је лице, љубави" који, како Гочманац примијети јесте управо "као одговор на

вече које осијава туга. Чедност срне "пренуте из честара".

Птица, живо створење којем се људи диве, створење које лети и коме припада пространство неба, и снага и стаменост земље, стабла је веома присутан и изражену поезији ове пјесникиње. Међутим, она у том враголастом, живахном, гласном створу не трага за тим феноменима, него јој се приближава, настоји да проникне у њу с друге стране, стране љубави. Јер, птицу је немогуће задржати, није могуће да се заувјек воли, љуби-она често и изненада одлијеће, ишчезава из нашег видокруга. "Долазе јата шарена и слећу ми на руке"-каже она. Али, то су птице, јата птица, јата њеног сна, њене чежње, немира, можда и стрепње, непробола. Јата су као и тренуци, бљесну и нестану, изблиједе и не враћају се. Чини се да у овим стиховима негдје из прикрајка слуги и пјесникин страх од времена, од пролазности. Пролазимо. И, све пролази: горка спознаја апсурда или усуда живљења, трајања, истрајавања и, најзад, неминовног нестајања. Бити и нестати, ето смисла и нашег истовременог бесмисла. Но, ипак, бити-био је, има своју унутрашњу ватру, свјетлост која и након накона понегдје забјеласа, заискри.

За Дару вољети значи и исконски постојати, значи бити личност. Бити индивидуа. Напросто, човјек који има своје лице, образ, врело срце и који је слободан, хоће слободу. Из тога, лична слобода јесте и претпоставка за слободу другога. Овим су суспрегнута два појма: љубав. И слобода. Они су оличење људскости или, још даље и одређеније-

чојства. У овом, такозваном савременом, технолошком добу у коме је тешко одољети, остати свој, отети се подлом и гром манипулација, индокринација, па и инструментализација на свим животним пољима је тешко. И изазовно. Јесте, али је часно. Иначе падамо у бешћутност алијенације. Појаве, болештине од које се увелико и на претек болује. Отуђени смо од свега и свакога. Па, и од самих себе. "Данашњи човјек да би се видио мора самоме себи да окрене леђа", то је, дакле, обиљежје, дух човјековог времена. Пред те појаве "наказе, сабласти, приказе пјесникиња срчано, с љубављу, саучесништвом излази. И побјеђује.

Онај ко воли своју отађжбину свој народ-спреман је на жртву, али заговара мир, хармонију, трпељивост. онај ко обожава природу-продуховљен је. осјетити љепоту и силу природе јесте знак схватања живота, свега оног што живот носи у себи. ова пјесникиња умије да љуби, да воли јер је поносна, и, јер је животна. као (пра)матера природа. Стога и ни мало није чудно што пише стихове дидактички обојене стихове. није чудно јер је све мање оних који виде природу. гледају је, али је не виде. самим тим и не воле, поштују, и, ето човјека у раскораку: између себе и спољњег свијета, између себе и другог човјека. ово је обиљежје, удес, црна коб свијета и човјека. усаглашено с овим Дара каже, или поручује, или, можда, наређује, указује: "Не говори/ грубо/... постидеће те/ мудрост/природе..." "И, надаље говори, даје нам до знања да смо несавршени, недозрели, недорасли за улогу коју имамо

у жижи свеопштег бивања. одвећ смо слијепо загледи на себе. одвећ и одавно саможиви. самољубиви. има ли наде, постоји ли лијек, љековито биље да нас извиди од ове тешке, озлојађене болештине. ?, по пјесникињи има ако смо, једном ријечју речено-племенити. у томе почива, исијава наша њежна моћ, у њој наша срећа. нешто за чим нештољиво хрлимо и жеђамо за њом.

Својим мотивима, идејама дара показује и доказује своју луцидну префињеност, умијеће да се изједначи, идентификује са појавама које заокупљају њену пажњу и да се поистивијети са њима. пластичан, веома сликовит примјер, који се може поставити на чело других низова предмета њеног пјева јесте посигурно храст. , симбол времена, отпорности, жеђи за животом и отпору пролазности, најзад и смрти. уз то и симбол њене ватрене љубави и њене простодушне њежности: “схватићеш тада/о чему сањам/разумећеш ме /о чему ћутим“. нема шта, пјесникиња захтијева један дубљи увид, концеплатијски, али и рационални предуслов, позив да се послушне мук, чује и разумије говор, ход или проход тишине. безгласности. човјекове ћутње. јер, пред великим ситуацијама, затечени у времену или простору, пред неслућеном пољавом, ликом остајемо без даха. без ријечи. у томе притајена, незапретана моћ, ријеч и порука безгласја која се уплиће и прелама у безданим вировима нашег унутрашњег, најстаријег бића.

Исконски пјесник се никада не мири са било чим што није истинито. против је подјармљивања, поробљавања.

отуда и пјесникињ презир, гађење на негативне тенденције-што је, уједно и њен зов, право на побуну. побуну против пбмана, љигавог подалижења, образина или маски које се прикривају на људским лицима, гримасама иза којих чучи њихова права ћуд. Побуна против “осмеха лажних“, каже она. Она нас упућује у том смјеру, даје до знања да је сваки осмијех, смијех двосмјеран и да има своју свијетлу и тамну страну. Своју истину. И, своју лаж.

Д ићи глас против зла, насиља, поробљавања-против мржње јесте, у основи, бивања на страни оног што је чојствено. или, још прецизније, стајати на граници, изазовној линији између добра и оног што није по природној мјери човјека. за такво нешто, за тај изазов, потрена је храброст, а те врлине нема ако љубави мањка. љубав је претеча. Покретац. Свјетионик који просијава кроз срце, кроз савјест сваког појединца. Дара Радојевић је човјек, стваралац која има срце, срчаност. Самим тим и љубав. Стога ни мало није необично што дословно каже: “Вољења су настала из чисте љубави, или из жаљења што је нема онолико колико смо је желели. “Овим ријечима пјесникиња осућује вријеме, ово суморно, сумануто доба и човјекову самодовољност у њему. Ово су обриси овога свијета. Нема друге, не претиче ништа друго до да се пјева, опјева да се изнесе на суд срдачног човјека, те да се оплемени. Напросто, што мање љубави, то смо слабији, мањи-то нас мање има.

Поетеса Дара Радојевић је свјесна неосјетног тока, према томе и пролазности.

Све пролази. Носталгија за оним што је некоћ било и што тренутно бива-све ће једом да буде у оној временској димензији што је некада било. И да се никада више неће да врати. Остаје тек само жал. Сјећање. Е, из тог сјећања, поновног враћања и преживљавања, из тог душевног вртлога потиче поезија. О томе она, на један емотиван, али истовремено и мисаон начин, говори сљедећим стиховима: “Има ли времена пред нама/за видање, /колико има за нама, /ожиљака и рана?“, пита се, односно пита нас она. Или, нас, можда, куша, доводи у ситуацију да и сами схватимо да смо људи, да смо осућени на да сносимо и подносимо бол, несмиљене ударце судбине и да само тако и на тај начин јесмо и можемо да будемо биће које је достојно да има и да носи лице, то јесте, образ човјека.

Стога није ни мало изненађајуће што се, у тренуцима властитог унутрашњих, душевних судара и трвења, с чежњом, дакако и са зебњом, обраћа сестри, понајприје и понајвише-мајци. Значи, буди се дијете у њој, оживљава дивно, давно дјетиње доба-То дијете, то доба, у својој најдубљој суштини, постаје и остаје жижа, потка цјелокупног њеног пјева. Пјева, епопеје, епа који се претвара у ружу. Ружу поезије. У тој ружи је видим. Слути у мирису. А ружа поезије никада не вене. Мирис њен не блиједи. Он опија. И, заноси.

(У Доњим Вијачанима,
31. 08. 2022. године)

Душко Ж. ПОПОВИЋ

Ускоро у штампи публикација „Кад прошлост проговори-Козара 80 година касније“

Нека нова виђења

Бојан Димитријевић, те историчар у Републичком центру за истраживање ратних злочина Предраг Лозо. Уредник је Вељко Ђурић Мишина, аутори: проф. др Немања Девић, др Владимир Шумановић, проф. др Вељко Ђурић Мишина, историчар Меморијалног музеја „Козара“ Борис Радаковић, виши кустос Марина Љубичић Богуновић, доктор медицине Радоја Рацановић, мр Раденко Вујасин и Антун Милетић, пуковник у пензији и магистар историјских наука.

Историчар Предраг Лозо, рецензент: „Република Српска настала је као механизам одбране да нам се не би поновио геноцид попут онога који је наш народ преживио у НДХ 1941-1945. године. Иако се чи-

ни да смо деведесетих година 20. вијека разумјели поуке прошлости, нека питања и дилеме прате нас и данас. Козара као симбол борбе и страдања нашег народа са собом носи низ питања на које као друштво још нисмо дали комплетан одговор. Поред поменутих симболике мучеништва и херојства Козара уједно пред нас ставља питања наших унутрашњих подјела и усуда, идеолошких и других, које су нас много коштале у националном смислу. Дужни смо посматрајући Козару да неке од дилема и недоумица покушамо разријешити данас, осамдесет година касније, како оне не би остајале генерацијама које долазе иза нас како их не би доводили у неке нове илузије и заблуде...“

Поводом 80 година од усташко-нацистичке офанзиве на Козари у припреми је публикација „Кад прошлост проговори-Козара 80 година касније“.

Публикација која би требало ускоро да угледа свјетло дана специјално је издање часописа „Сутра“ и Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ Бања Лука.

„Урађен је зборник стручних и публицистичких радова, есеја, докумената и фотографија, као и одабраних свједочанстава, а биће објављени и неки од докумената по први пут, који су откривени у посљедњих година дана“, рекао је Зоран Кос приређивач и један од аутора публикације „Кад прошлост проговори-Козара 80 година касније“.

Он је додао да ће штампани примјерци бити бесплатни и доступни у библиотекама, музејима и установама за све заинтересоване грађане.

Рецензенти су професор доктор на Институту за савремену умјетност у Београду

Поетикон

КРУГ ДО МОРА

корак даље
врати ме у круг
па се вртим ноћима
плешем сама
на туђој обали

дани су узрок свих проблема
под свјетлом све дође до изражаја
оно гурано под тепих
и оне искрице у очима
о којима сатима волим да причам
па и прећутане ријечи нађу свој пут
у трену кад их та проклета свјетлост
открије
али ријетко кад обасја

круг се састоји од дана и ноћи
путеви покривени пијеском
не воде до мора
само копнени дијелови
напукли по средиштима
труну под сунцем
живе под мјесечином
у зору ти шапну
да си море сам себи

ноћ је тамна, нечујна
скривалица, пробисвијет
бекрија, боемштина
воли се најљепше
ћути се најтише
потопи недостатке
нагризе ране

како обала без мора
може да опстане
у тешким временима
када само чујеш
звук гитаре
и плач птица
у бијегу ка мјестима
гдје је већ свануло

како морнар да живи на копну
није море низашта криво
очекују људи карневале
па добију пусте улице
очекујеш и крај
а тек си на почетку
бјежиш од ноћи
а тек је свануо дан
не може вода из бетона
не може све ни из чега

разочарам се
схватим прогута
креном даље
па чекам да непролазне ране
срасту и без морске соли
по дану пливам
ноћима пловим
и по планинској клими
памтим па вратим
увијек сам море сама себи

**УВИЈЕК МЕ ОНО ОКРЕНЕ
НАОПАЧКЕ**

нисам спремна на све што долази
на све залутале судбине
које се спајају у једну
и грабе ме према себи

грабе и зидови
гутају и ограничавају
смјесте људе у два ока
а опет они све виде и чују

чујем неке ријечи у погрешно
вријеме
и увијек ме оно окрене наопачке
никад ништа да дође када треба
и да бар једном буде како треба

треbam да истопим немире у себи
да их закључам под катанац
и кључ бацим далеко
да потоне у немире неког другог мо-
ра

море погрешних одлука
погрешних судбина
и погрешног времена
се увијек сведе на исто

на оно исто што ја сваки пут пре-
скочим
на оно што сам тај сваки пут могла
а нисам
на оно што се изгуби послјије мене
јер сам одустала и стала на пола пу-
та

ДАЉИНЕ

будила сам се у јутра
када су конци престали да се про-
влаче
слике на зиду су стајале
а ја сам губила тло под ногама

стакло је пуцало
није ме имао ко да држи
спуштала сам се тако несмотрено
у дубине у којима се трагови руком
бришу

колико празнина треба да издуби
људе
да би са друге стране рупе нашли
нешто
нешто што их држи и за шта се
држе
неки покретач за даље

а шта је то даље
колико пропадања треба проћи
до тог даље
колико давања, колико пуцања

шта ако даље не знам

не знам путеве ни улице
адреса се губи иза првог скретања
само несмотрено узалудно лутање

прећи границе себе
прескочити питања других
вратити себе себи
пустити друге другима

даље постоји и када врата нема
даље те чека иза угла и хаустора
испод ногу и руку
на штандовима слаткиша

можда је и у теби
само зависи на којем мјесту га тра-
жиш
гдје опет сутра почињеш
и гдје јуче завршаваш.

**НЕ БИ ЗНАЛИ ДА НИСАМ
РЕКЛА**

Са капака преосталих дана
са мирисом печених дуња
испаљен ватромет емпатије
пуцала самој себи.

Оставила сам раширене прозоре
и упаљену ужарену ринглу
нисам закључала врата
ни притворила капију
не би ни знали да нисам рекла.

У моменту када читаш
не покушавај ни да наслутиш
нечије ране већ труну
а свијећа гори за славском трпезом
ти то не знаш иако је гледаш са чела
стола.

Остају само прећутане ријечи
у просторији од дима
успаванке које нико не чује
а мене чак ни то не брине
сам си и када си поред неког.

Све на крају заврши у властитим
рукама
поставе ти темељ за борбу
дају ти обећања присутности
покрију те да се не нахладиш
док ти уште не спаваш мирно.

Након успаванки за лаку ноћ
прво што те науче
овдје мораш да вриштиш
да би те неко чуо.

(Из рукописне збирке:
„ПОЕТИКА ОЖИЉАКА“)

Селена БЕРИЋ

Приповијести

ШАНСОНА БЕЗ ПАРИЗА

Био је црн и волео је Париз. Целога живота је сањарио о томе да постане Француз, мада је знао да због објективних разлога никада неће бити прихваћен, ма био он и највернији духовни потомак старих Гала.

Становао је у своме собичку где је углавном доминирала његова сопствена фотографија у колору, урамљена дебелим позлаћеним рамом. Најрадије је слушао Радио Париз, поготово навече када је пријем био јачи и чистији. Тако је проводио своје године чућећи крај старомодног радија и слушајући акценте, назале и чудно француско «р», све док - захваљујући чуду напредне технике – коначно није успео да уведе спасоносни кабл телевизијског сателитског програма. Доживљај је био несразмерно већи и веродостојнији. На почетку се мучио са језиком потомака старих - из стрипова знаних Астерикса и Обеликса - наравно, не мислим на келтски, који се изгубио и размућкао у вртлогу падежа Цезарових легија, већ на мелодичне реченице и фразе Фернандела, Луи де Финеса, Алена Делона, Брижит Бардо, а на првом месту са неизоставном Софи Марсо! Ох, о њој је много, много, страшно и страствено много сањарио.

Како су године пролазиле све је чешће говорио француски, мада у његовој околини није било живог човека ко се њиме служио. Међутим, то за њега није представљао никакав проблем. Сваки дан је одлазио у биоскоп да са највећим

ужитком гледа француске филмове, без обзира да ли су они били синхронизовани или титловани. Није га интересовало чак ни то да ли је у питању комедија, кримић или каква драма, а познавајући га, сигурно није имао ништа против да се ту, којим случајем, нашла и по која дама! Која рима само да је не однесе притајена плима! А француски је усвајао на тај начин што је на сваку стварчицу у своме станчићу написао назив на француском, па чак и на решо и лавабо. Тако се цео његов замишљени свет састојао од мноштва мањих папирића разног формата и разне боје.

Пролазио улицама неуморно се преиспитивао, остављајући утисак као да стално нешто гунђа: *(обавезно погледати оригинални израз на санскриту!)* Ако би угледао врапце по прашини одмах би проналазио одговарајућу реч на француском, међутим, временом је присиљавао самога себе - касније му је то ушло у неизоставни део навике - да склапа не само краће реченице у вези врабаца већ је почео да измишља и читаве причице. Као на пример: *„Врапцови седу на прашини. Они гледају трамваја и аутобуса у град куда ја живи...м. Најзад! Господин врабац и госпођица врабац се вољу као ја и Софи Марсо. Њу лепо изгледају очи али као у овај врабац, и она има двају очија. Бојим се, Софи је лепша. Извините га, овај... ме. Госпођица врабац седи на тролејбус, а не воли метро. Тамо је дубоко и ветар дува као на Антарктик.*

Она не воли зима, она воли господин врабац и мали врабац, који не воли школу. Као ни он - покаже на девојчицу, која је прошла крај његовог киоска где је продавао новине и часописе - у ствари, она. Данас има диван дан и ја поносно изгледам Француз. Живела Француска, Живела Париз! Живела револуција! Без...

На киоску је понајвише било старих француских часописа, од две, па све до десет година старости. Продавао је и разгледнице на којима су се приказивали најзначајнији детаљи грађевина француске престонице. Нико те новине није куповао код њега, нити је било ко узимао и слао разгледнице са Ајфеловом кулом и Лувром. Пардон, грешим. Једном, ипак, јесте. Био је то залутали туриста, који је хтео да се похвали како је, најзад, стигао чак до Париза, иако је град светлости на хиљаде километара био и остао трајно удаљен. Обични људи су куповали обичне, регуларне, свеже листове часописе на њиховом јзику како то и доликује нормалном, верном грађанину и поштенном човеку. Затим би се бацили на текст и након буљења у редове милиона слова уображавали су: *Е, добро, сад и то знам! Увек треба бити информисан! А ја сам добро информисан!* Само сад више ни сам не знам где, у ствари, почиње апсурд?

Волео је класику. Багет са маслацем уз кафу са млеком. И то свакога јутра. Изоставни део његовог ручка и вечере била је флаша Шардонеа ки-

селкастог и белог налик на израз лица Ива Монтана, њега би попутрио ватреним укусом узбурканог црног вина попут погледа Шарла Азнавура, док би на крају издашну храну овенчао мирисом млаког коњака налик на промукли глас Едит Пијаф.

Наполеона није волео. Слабо га је конзумирао. *Цар је цар, а коњак је коњак! Наполеон није коњак али зато сваки бољи коњак ипак мирише на Наполеон.* Тако је наставио да се преиспитава све до једног изузетног, несвакидашњег и по свему судећи, чудесног дана. Па, ето. Тога се јутра сунце појавило на истоку. Дувао је благи ветрић и било је лепо време. Људи су журили на своја радна места. Он је доручковао багет са маслацом уз црну кафу са млеком. Хукци су вршили своју нужду по свим могућим парковима и игралиштима овога града. Врапци су седели на гранама и посматрали све то. Мали Перица је закаснио у школу и због тога добио укор разредног старешине. Он није био лош ђак, али је у сваком случају његов разредни био прави... Али зашто вам ја све то казујем...? Малтене да заборавим... Ах, да! - **СТИГЛА ЈЕ ОНА!** Ко? Па, ОНА. *Добро де, али ко је то ОНА?* То требате питати њу!

На велика врата булевар овога града улетела је и прохујала са осмехом на лицу **ЦЕЛА ЦЕЛЦАТА ФРАНЦУСКА!**

Он је био последњи који је сазнао за ту чињеницу. Наравно, одмах је затворио свој киоск и почео да смишља на који начин ће да јој се приближи. Обузела га је несвакидашња језа.

О аутору

Песник и прозни писац, есејиста, преводилац и публициста, Драгомир Дујмов је рођен је 17. марта 1963. године, у Сентешу (Мађарска). Дипломирао је на Филозофском факултету у Новом Саду на групи Југословенске књижевности и српски језик (1989). Од исте године ради као професор у Српској гимназији „Никола Тесла“ у Будимпешти. Објавио је тридесетак књига, највише романа, затим збирки приповједака и поезије, есеистике и публицистике.

Добитник је плакете Задужбине Јакова Игњатовића (2003), и награде „Растко Петровић“ Матице исељеника Србије за роман „Воз савести“ (2006). Члан је Удружења књижевника Србије и Друштва књижевника Војводине. Стални је сарадник је „Српских недељних новина“ и Српског позоришта у Будимпешти. Живи и ствара у Будимпешти.

Да ли знате ко му је доставио ту информацију? Није могуће? Зар не погађате? Па, да! Тако је! Видите, ипак сте успели. Па, наравно да је то био *он* или *она* обучена у мушку кошуљу. Не, никако не мислим на човека, који је продавао француске часописе и говорио о врапцима. А ви сте знали за то? Извињавам се што вам досађујем...! Идемо даље!

Ноћима није ока склапио. Разбијао је своју главу како да јој се приближи. Како он, овако мали и ништаван, да се приближи Њој, која је најзад стигла. Сигурно је презаузета. Има и важнија посла од тога да траћи своје драгоцене време на њега и на његова питања. И шта уопште да је пита? Одједном му се учинило како је све то што чини крајње бесмислено, па он је само обичан човек из оближњег киоска. Сиромашан као Мотл. Као Мотл у «Виолинисти на крову»? Тако је! Сетио га се у правом часу! Како је само ре-

као? *«И један сиромашни кројач има право да буде срећан!»* Како је то лепо и истинито звучало...

Легао је без идеје али са олакшавајућим сазнањем да се неко већ много раније пре њега суочио са истим проблемом, а на крају му је чак пошло за руком да га реши. Његовим лицем зацарио је блажени смешак. Од досаде и задовољства укључио је Радио Париз и тада се, наравно, обистинила најавна несвакидашњег дана. У вестима је успео да ухвати реченице пуне бола и жалости. Истога дана, изненада, трагично се упокојио градоначелник Марсеја. Који бол! Какав ужас! Али беше то, ипак, дан акције. Истога трена запалио је свећу и пролио кап Наполеона за душу покојника. Очешљао се, обукао је сако, везао је кравату и легао да спава. План је био готов.

Тога јутра часовник није радио. Он се пробудио, умио се и кренуо до оближњег парка. Наравно, хукци и врапци су

већ били ту. Убрао је неколико ружа и кренуо по граду, али не да лута тамо амо, већ да наста-ви дилему господина и госпође Смит заједно са Мартиновима уз службени поглед Ватрогас-ца и да коначнона вратима ис-проба ради ли им оно звонце. Успео је и без тога да је успео. Наиме, звоно и даље није ради-ло, али је зато лако ушао у згра-ду број 16. јер су врата преко целе ноћи била отворена. Они су преноћила на другом крају града код једног столара.

На његовом челу су се појавиле капи зноја, а у стома-ку грч и мучнина. Баш да кад је хтео да се врати, истога мо-мента врата од стана 56 нагло су се отворила и шћапила га у тишини. Он је nelaгодно стајао пред младом дамом са ружама у рукама док се она спремала на свој неизоставни, уобичајени хогинг. Погледи су се брзо раз-менили, а он је питао за њено име. «Софи. Софи Марсо!» - рек-ла ја се осмехом, који се мешао са изненађењем. «Мислио сам да сте лепши.» - излетело му је

неочекивано, запрепашћујући тиме и себе самог. «То нека вам не смета. Ми смо имењакиње. Она је глумица, а ја сам само богаташица.»

Он се постиђено извинуо и почео са отужним гласом да јој изражава саучешће због тра-гичне и изненадне смрти - за њу потпуно непознатог - гра-доначелника Марсеја. Она је остала без текста пошто је била из Бордоа и што је било јутро. Зидни сат је откуцавао свих шест часова.

Драгомир ДУЈМОВ

Истина

Утонуо сав у длаке,
дугуљасто лице глади,
важира се и размеће
ожиљком на оштрој бради.

“У жестоком окршају,
потврдиће чика Раде,
метак ме је окрзнуо,
лопила је крв из браде”.

“Ти у рату ниси био,
старачке ми душе моје,
а ожиљка што се тиче,
ево како ствари стоје:
Тај ожиљак добио си
не од метка пуне пушке,
већ од жице бодљикаве
док си крао моје крушке.”

Драго Врућинић
УСПОМЕНЕ
из војног рока

Брачне трзавице

Муж накресан, подбухао,
лупа, мрси, рибу пржи,
жена љута, намрштена,
придику му оштру држи:

“Ти си прави пропалица,
од постанка луд си био,
у свему си иза оца,
пијанством си га надмашио!”

Муж се трси и церека,
подругљиво жени квоца:
“Драго ми је да сам, мила,
бар у нечем испред оца.”

На састанку

На састанку мноштво људи
и општинска свита цијела.
расправљали жучно, бучно,
кад ће струја стић' до села.

Миле Костин лупетао,
к'о чекало, с брда, с дола,
сат млатио празну сламу,
а о струји ни два слова.

Луђа штапом завитлао,
па скочио са столице,
па му бијес невиђени
у жгољаво скрес'о лице:
“Слушај, Миле несретниче,
доста ми је твоје приче,
растргане, празне, дуге!
Гори си од свињске куге!
Вољеног ми сина Бране,
с том памећу можеш бити
шефић пруге попаране!”

Осуда за промашај

Гађао је великана
својим шими ципелама,
промашио свјетску главу,
ал' велику стек'о славу.

Три године затвора му
суд је јавно изрекао,
а портпарол суда, потом,
саопштење кратко дао:

“Свјетска јавност треба да зна
и из прве руке чује,
да се храбри Ал Зеиди
за промашај осуђује.”

Драго ВРУЋИНИЋ

„Вихораши“ учествовали на сабору у Сомбору

Ћирилица постојања вриједна

Представници Српског књижевног клуба «Вихор» из Дервенте учествовали су на сусретима «Матица-дијаспора» у Сомбору, који су одржани у организацији Завичајног удружења Срба «Коријени» Сомбор.

Промовисано је стваралаштво Раде Китић Ђошан из Модриче, односно романи «Косана» и «Прљави додири» о којима су говорили књижевници Љутомир Рундић Романијски и Илија Павловић, а промоцију је водио пјесник Зоран Грумић из Прњавора.

Књижевник Милорад Мишо Ђурђевић из Дервенте говорио је о теми округлог стола «Ћирилица данас» кроз излагање «Ћирилица постојања вриједна».

Учесници сусрета «Матица дијаспора» у циљу остваривања својих програмских циљева, чувања традиције, обичаја, језика и писма расправом о овој теми покушали су дати свој допринос Ћирилици.

У току расправе о овој теми дало се закључити да и поред службене употребе Ћирилице, и даље латинично писмо има доминантну улогу. Ово се да приметити свуда око нас, ако прођемо главном улицом гра-

да домаћина ових сусрета, натписи фирми, поруке купцима... на прсте једне руке може се избројати ћирилица, тако је и у другим градовима из којих долазе учесници ових сусрета Р. Србије и Српске.

Често и сами они који су доносили и доносе законске прописе о Ћирилици исте не поштују, свез пример је и Пописница становништва, која је у програм унешена латиничним писмом. Учесници ових сусрета скренут ће пажњу надлежним органима на овај пропуст.

Постављено је питање «Шта свако од нас, појединачно може урадити у циљу дневне употребе ћирилице?». Ћирилице у употреби имати ћемо онолико колико сами желимо.

Договорено је да ће учесници ових сусрета у будућој

писаној комуникацији користити ћирилично писмо, такође и са другим лицима, пословној и свакој другој писаној употреби.

Договорено је да сваки од учесника свој телефонски именик пребаци на ћирилично писмо.

На сусретима, одржаним у Српској читаоници «Лазе Костић» у Сомбору, организовано је представљање пјесника на поетској вечери.

Учесници сусрета положили су цвијеће на гроб Душана Секулића који је претходних година успјешно водио Завичајно удружење Срба «Коријени», а преминуо је 26. августа ове године.

Они су посјетили и гроб српског књижевника и пјесника Лазе Костића.

Манифестација «Матица дијаспора» одржана је 14. пут уз подршку Града Сомбора, Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са вјерским заједницама и Покрајинског фонда за пружање помоћи прогнаним и избјеглим лицима и сарадњу са Србима у региону.

Ненад СИМИЋ

Из необјављених путописа

ПИСЦИ У ЉУБЉАНИ МИЈЕЊАЈУ СЛИКОВНИЦЕ ЗА БОМБОНЕ

(Први дио)

Неочекивано, 2015. године за Дан Републике бивше Југославије – 29. новембар – гостоваћемо у Словенији код Удружења српских писаца Словеније, са сједиштем у Љубљани које у оквиру својих активности расписује књижевни конкурс, додјењује награде и прима у госте бројне Србе из матице и расијања са којима његује обострану сарадњу. Нас, Ранка и мене, позвала је завичајна библиотека из Прњавора која има дугу сарадњу са афирмисаним Удружењем српских писаца из Словеније у искреној жељи да им представи изабрана дјела књижевника Ранка Прерадовића објављена те године у Бањалуци код ИК “Бесједа” поводом педесетогодишњице његовог књижевног рада.

Позив је упутио директор Жељко Благојевић и ми смо са задовољством пристали иако нисмо били доброг здравља на које, обзиром на наше године, више не треба ни рачунати. Све је за нас организовано, ми само да сједемо у аутобус са члановима тог лијепог колектива и да понесемо своје књиге за љубазне домаћине. Кад год путујем у Словенију, сјетим се младог Роберта Валта, директора Мини театра из Љубљане, који је одважно стигао на наш 1. Међународни фестивал за

дјецу, када је отпочела културна сарадња. Не могу а да не поменем у којој биједи и неимаштини смо правили ту велику и лијепу смотру различитих представа за дјецу из више европских позоришта, са комбинацијом више анимација и начина игре, од статичне лутке до живих глумаца на сцени. Све је заправо започело спонтано крајем 20. вијека када сам мјесец дана по службеној одлуци мијењала одсутног директора, а у госте нам дошао неки високи лик за културу кога је довела министарка Ирена Солдат. Требао нам је грант било које врсте од тог Енглеца, финог старијег човјека, јер зграда нам је била руинирана, кров је прокишњавао, гријања никако није било годинама. Дочекали га сви запослени радници и ја, попут ове младе српске пјевачице Ане Ђурић Констракте, са лаворима на сцени. Падала је обилна киша тога дана. Поздравим госте и почнем да јадикујем шта све треба да се отклони и поправи да би дјеца безбједно у сали пратила представу. Помно ме је слушао тај високи господин, а кад је узео ријеч, прво ми је упутио збиља запањујући комплимент. Жена која га преводи на српски, дословно је рекла: “Ви директорице, говорите као да везете.” Ја не вјерујем својим ушима, збуни се чак и мини-

старка, глумци, сви редом. “Боже”, помислих “добићемо пара, која срећа. Али, јок... Преварих се.” Он ледено каже “ТО СУ ИНВЕСТИЦИЈЕ, а ми грант улажемо у културне садржаје. Имате ли тако што у виду?” И ја се сјетих Котора, односно Црне Горе, па кажем да бисмо ми могли организовати Међународни фестивал позоришта за дјецу у Босни и Херцеговини. Он клима потврдно главом, али тражи прорачун – колико би ту новаца требало да се уложи. Тада министарка Солдат предложи да до сутра све напишем и да им донесем у Министарство културе Р С. Радила сам сву ноћ, рачун је изашао за дванаест земаља из Европе, у просјеку пет извођача, цирка сто хиљада марака. Ипак, није вриједило мог уложеног труда јер Енглез није дао ни пребијену шолду, само је остала лијепа зачетна идеја коју смо ми колективно, уз огромна залагања свих запослених, Града и Владе РС, успјели остварити тек 2002. године и, красно је што фестивал расте и траје. Акобогда, трајаће неограничено док имамо умјетнике и дјецу.

Три фестивала сам “одрадила”, а онда сам отишла у пензију са пуних 40 година радног стажа и то веома, веома болесна. Чекајући тај статус пензионера, заправо рјешење, нисам имала ни здравствену књижицу за

благовремено лијечење на Војно-медицинској клиници у Београду. Коштало ме је то живаца и много чега другог, али кад је све прошло, кад сам се вратила у нормалу, сваки пут сам за фестивал боравила у Дјечијем позоришту као бивши радник, драмски писац и озбиљна публика. Тако сам упознала занимљиве људе из бијелог свијета - талентоване редитеље, писце, глумце. Међу њима ћу издвојити времешну госпођу из Пољске - Халину Калиту. Она је превела на пољски језик збирку пјесама за дјецу "Паметна планета" која, нажалост, због транзиције многих земаља у Европску унију тада, није објављена. Наиме, требало је амбасада БиХ у Пољској да покрије трошкове штампања моје књиге, што је тада било незамисливо. Исту судбину је имао и Бјелошевићев "Тужни принц" кога је такође превела госпођа Калита. Ми, писци из Републике Српске и чланови Књижевне заједнице "Васо Пелагић" реципрочно смо објавили о свом трошку књигу басни савремене пољске књижевнице "Фластер чаробнице" док је трошкове превођења платила пољска амбасада у Сарајеву. Сваки мали корак сарадње са другима за нас, писце, је велики искорак у свијет.

Задњи пут сам била у Дјечијем позоришту Републике Српске 2019. године када ми је нова директорница, госпођа Љиљана Лабовић приуштила и добар износ донације за штампање нове збирке пјесама "Дијете у компјутеру" на коју сам врло поносна. Упала је у пандемијску кризу, исто као и ми људи, али је ипак нашла своје младе читаоце бар

у Бањалуци. Уз то, понијела је пртестивну Републичку награду "Станко Ракита" која ми је уручена тек 2021. године, а он је био мој друг, савременик и пријатељ. Његова ученица из Врбање, са адресом у Канади, под именом Зина Солумун, написала је недавно збирку пјесама за дјецу којој сам била рецензент, са сјајним и предивним насловом МОСТ ПРЕКО ОКЕАНА, "са жељом", каже, како ју је учитељ и пјесник Станко Ракита давно учио да остане у завичају језика. Колега, Петар Ђаковић, који је био предсједник жирија за 2019. годину, умро је, на нашу велику жалост, од прождрљиве короне не дочекавши тренутак тог славља. Много сам захвална њему и члановима жирија који су донијели одлуку јер Ракита је значајан за нашу књижевност. Тај скромни човјек годинама је пјесме објављивао по свим листовима и на свим језицима братских народа и припадника свих националних мањина широм Југославије. Био је афирмисан и познат писац диљем земље иако није имао објављену ни једну своју књигу. Прву збирку је штампао у већ зрелим годинама. Паралелно смо ставали у малој Бањалуци као "Гласови" писци и чланови прве Подружнице Удружења књижевника БиХ од 1978. У њој су поред значајног броја књижевника, били и врло афирмисани критичари: проф. др Миљко Шиндић и Зорица Турјачанин. Зорица је наш први доктор за дјечију књижевност у великој Југославији. Друговале смо деценијама. Врло сам ганута што јој је задња рецензија у животу била за ту награђену књигу са Станковим именом. Ракита ме је кришом

звао "Добра вила" али нас је пред рат, изненада, релативно млад напустио. Малену лирску бајку "Давид и Клара" објавила сам уочи 2015. године и носим је у Словенију како би тамошња дјеца видјела наше писмо, заправо ћирилицу. Лијепе илустрације урадила је Горана Тодорић из Дервенте гдје је и штампана захваљујући упорности наших дугогодишњих пријатеља, понајприје књижевника Мише Ђурђевића и његове породице: Горице, Микија и Јелене. Захваљујући предсједнику општине Дервента, господину Милораду Симићу, 2012. године стигла сам са Мишом, службеним аутом, у Раковицу, до гроба Српског патријарха Павла. Ту је одржан Други сабор духовне поезије из зборника српских пјесника, на Малу Госпојину. Одатле смо отишли у лијепи Нови Сад, град којег волим скоро колико Мостар и Бањалуку. Да ли због Чика Јове Змаја, Алексе Шантића и Петра Кочића, не бих могла да објасним, али у сваком случају, ти градови ми имају неку сличну љепоту. Дабоме да ја јако волим и Београд, Чачак, Смедерево, Ниш и још многе друге југословенске градове, али волим и многе знамените

људе. Издвојићу само Милића од Мачве, коме сам посветила пјесму “Име” - награђена је првом наградом “Истина о Србима” у мојој Градишци. “То није обична пјесма, то је истинит сонет о нама,” записао је у надахнутом образложењу др Ненад Новаковић, предсједник тог жирија. Уручила сам му пјесму у Римској дворани Библиотеке Града Београда. Био је задивљен. Нажалост, задњи пут смо се видјели на изложби његових пророчких слика у Бања Луци крајем новембра 1999. године.

Мој пртљак за Словенију је ситан, стане у џеп капута стотину примјерака.

Изабрана дјела Ранка Прерадовића чине истодимензијална четири тома:

1 САН О ЖИВОТУ, 2 ОПШТА ЛУДНИЦА, 3 СТВАРНО СТАЊЕ, 4 РАДНИ ПРОЈЕКАТ ГРОБА. Приредио и предговор написао МИРКО ВУКОВИЋ.

Ранко је у књижевност ушао збирком пјесама СВИТАЊЕ далеке 1963. године па се педесет година навршило 2013. Но, како средства за културу увијек недостају / чак их нема ни данас – знам по себи јер

ћу догодине имати тај исти јубилеј /, нашао се неко да припомогне писцу из завичаја, а то је господин и свестрани интелектуалац, радевни и пажљиви Ненад Новаковић. Он је власник издавачке куће “Бесједа” која је објавила Изабрана дјела као дар аутору након непуне двије године.

Мирко Вуковић, син афирмисаног југословенског пјесника Бранислава М. Вуковића (1944), из Црне Горе, млади пјесник, сликар и професор, прихватио се те озбиљне работе из чисте љубави према стваралаштву али и према Деди Ранку који га је, као непознатог новајлију, здушно прихватио у Бањалуци и указао му први своје повјерење, гдје је стигао “трбухом за крухом” након стечене дипломе у растушеној Југославији, почетком овог вијека. Кренуо из Брана, преко Косова и стигао до Челинца, па се скрасио – удомио - у невеликој новонасталој слободној Републици Српској. Поштен, радан и врло талентован момак.

Дао је свој максимум и за сваки том написао опсежан есејистичко-филозофски предговор о уврштеној поезији. Боје корица и визуелно/ графички изглед, уз слику аутора, слова и бројеви естетски су на највишем нивоу, а за штампу се максимално потрудио “Графид” из Бања Луке.

У вожњи кроз Хрватску спомињемо неке пријатеље које дуго нисмо чули ни видјели. Међу њима је и покојни Светислав Николић који ми је 2008. године писао из Љубљане и послао ми слику са отварања библиотеке у Градишци. Десило се то послије оног страшног пожара када је изгорио сав Дом културе у ко-

ме је била смјештена и велика библиотека. Пламен је прогутао три младе жене које су радиле у фирми на спрату, а један се човјек сав поломио скочивши кроз прозор пред ватреном буктињом. Спелелане су и моје књиге и слике у завичајном кутку уз хиљаде других вриједних наслова домаће и свјетске књижевности. Остала је огромна туга и празнина.

На отварању те нове библиотеке испред привремене зграде прочитала сам кроз сузе пјесму “Љубави моја” гдје нико није остао равнодушан. Моја прва љубав према књизи почела је у малој, округлој згради испред моста на Сави гдје сам по књиге долазила из Горњих Карајзоваца на неком посуђеном бициклу који су у то доба у селу били права ријеткост. Захвална сам Свети што је био и овјековјечио тај болни али и радосни тренутак за све нас који по рођењу припадамо Градишци иако живимо другдје. Никад нам није било тешко доћи и припомоћи било коју акцију коју је покренуо Небојша Иваштанин и Радо Димитријевић, књижевници, али и други активисти као из “Просвјете”, Дома културе, школа. Мој школски друг Гојко Савановић, у вријеме док је био министар за културу РС помогао је објављивање првих Ранкових изабраних дјела 2003. године, а чији су приређивачи: Младен Шукало, Живко Малешевић, Душан Праћа и Бране Моцоња.

Стевка КОЗИЋ ПРЕРАДОВИЋ

Поетикон

То је један исти
 Аутобус
 Који кружи,
 И евакуише из ратом
 Погођених подручја,
 И извлачи у последњем
 тренутку,
 Кроз вечити непрекинути
 коридор,
 Преко свих упоредника,
 Па окомито
 у гепеку су кофери,
 Мали, увек мали и кад су
 велики,
 (Један је збуњено спаковао
 млин за кафу),
 И увек су барикаде,
 Увек неко блато, опасачи и
 ревери
 увек неке границе,
 А иза граница негде је топао
 чај,
 Негде је топла кафа,
 И увек из њих излазе и девојке
 које
 Се огледају у ретровизоре,
 И мајке које ће у годинама које
 долазе
 Пећи кромпириће и месити
 тесто
 на сто начина,
 а сада само држећи обема
 длановима шољу
 жудно срчу топлу кафу ...

Она се осврће ,
 То је приказ који се понавља,
 Да још једном види шта је
 остало
 И види онај округли
 трпезаријски сто,
 И мамин хеклани столњак на
 њему,
 И велику главату чураву лутку,
 на кревету, а чинију насред
 стола,
 На прозорској дасци кактус из
 Загреба
 С екскурзије,

И тамо у ћошку има корпа
 Она не зна шта је у њој,
 Али мирише на чисто и пеглу,
 И боли, у грудима,
 На одрастање,
 Баца поглед у остале собе,
 тамо горе
 У регалу, је она
 Страшна плоча с поемом из
 рата,
 које се толико плашила,
 а миришу недељне штрудле.
 То је приказ који ће се у
 вечност понављати
 осунчано и прозрочно, а
 прозори тек опрани,
 виде се у огледалу у спаваћој
 соби,
 у ком је као дете тражила
 знакове лепоте на свом лицу,
 То је слика
 Уље на платну
 на којој је млада кратко
 ошишана девојка
 окренуте главе уназад,
 која је средовечна жена плаве
 косе,
 која све више бора има,
 која баба постаје,
 И никад се неће вратити
 а увек се осврће,
 да још једном види главату
 чураву лутку.

Водник, друг мој
 широко се смеје,
 С рупицама
 На образима и носу
 С маслинастим ранцем ,
 На леђима и
 одлази заувек
 онако висок,
 чело до трећег спрата факулте-
 та
 машинског
 Стопала до Зеленог венца
 Где је због мене из Крајине
 дошао
 И рекао
 Мала, ти се живота бојиш
 Станица у 27.марта, плусак
 И одлазак у теткин стан
 Немој то, водниче.

Ти си ми најбољи друг.
 У новинама је писало
 Да те отац пронашао
 На гомили руку, ногу, глава,
 Која је чија , саборци,
 Другови, измешани
 И не могу о томе даље
 Да мислим ...
 Двадесет једна,
 Време за кафић, дупли еспресо,
 башта поред реке,
 ево, сад је пролеће
 ајде, сићи да попијемо ту кафу,
 и запалимо, иако одавно не пу-
 шим,
 и ракијицу да дрмнемо,
 свет је сад другачији скроз,
 мој друже, немаш појма,
 Сад бих могла мајка да ти бу-
 дем
 па да ти причам, свашта се про-
 менило,
 сине мој,
 ајде, дођи
 да ти мајка питу с јабукама
 направи
 онакву какву волиш,
 изуј цокуле,
 лези на кауч у дневној соби,
 да ми причаш, мајка да те слу-
 ша,
 и стопала ти уморна масира,
 а после можемо на сладолед
 у лоптици, какав си највише
 волео,
 па да јашеш коњића
 код робне куће, на
 жетон...

Нина ВАСИЋ

О аутору

Нина Васић Миливојевић
 рођена 1972. у Зеници, завр-
 шила Медицински факултет
 и специјализацију у Београду.
 До сада, објављена једна збирка
 песама са насловом „Као бли-
 занци“.

Неке приче и неке песме су
 објављене у зборницима и ча-
 сописима..

Удата, мајка троје деце. Жи-
 ви и ствара у Београду.

ПАНЕГИРИЦИ СВЕТОЗАРА ЂУРИШИЋА

(Уз „ОДБЉЕСКЕ ЛОВЋЕНСКОГ ПЛАМЕНА“)

Квалитетна опрема. Импо-
зантан дизајн. Наслов иза-
зован- „Одбљесци ловћенског
пламена“. Али...Па, пред ва-
ма је књижица која броји,
од кратког Предговора г.
протојереја Јована Пламенца,
до критичког осврта г. Весели-
на Џелетовића, седамдесетак,
не увијек попуњених, страница
поетског ткаива. У њега се утка-
ло тридесетак фотографија. Па
шта остаде за читање- појави
се пред чиотаоцем богохулно
питање. Је ли баш увијек нуж-
на та проклета сумња?!

Хајде да погледамо!

Откри се шест драгуља. За-
дахну нас мирис тамјана Све-
тог Вида. Оживјеше плутајући
светитељи Плаве гробнице.
Сачува их од заборавља Милу-
тин Бојић, а ево их сада при-
хвата Светозар Ђуришић.
Сакупља свјетлוצаве звијезде
које плутају, које бљеште из би-
серних шкољки, гдје су се кости
српских ратника побисериле.
Ту „изнад уснуних корала /
мрешка се се цвијет тишине /
тихује Гробница плава“, из које
„српство васкрсава“. Поновно
рађање оних који су у вјери
умирали. С пјесмом о Србији
и с вјером у Бога. У васкрсење.
„Ја сам васкрсеније и живот:
који вјерује у мене ако и умре
живјеће“ (Јн 11, 25). И живе у
Господу и у срцима благочести-
вих Срба намногаја љета.

Дух тих бесмртника заштит-
нички је лебдио над Србијом,
удахњивао снагу и љубав према
родној грудии. Како би се ина-

че изњедрила громадна фигура
једне Милунке Савић, српске
Јованке Орлеанке, шта би друго
тој херојини могло да зацијели
девет рана задобијених по
српским крволиптиштима:
Брегалници, Колубари, Црној
Ријечи, Солунском фронту...
Памте то генерације. Али и
боли их маћехински однос од-
говорних према овом витезу,
који преваром уђе у Степин
Гвоздени пук, који сави своје
плетенице под војничку шапку,
сакри дјевојачке, још дјетиње
грудии под војничку блузу, обу-
че одјећу која је увијек била на
бриду између смрти и живота.
Истина, уђе у историју, поди-
гоше јој се споменици, снимисе
филмови о њој, но, чини
се, највеличанственији спо-
меник подиже јој, у виду мер-
мерне куле, пјесник Светозар
Ђуришић. Подиже јој кулу са
„девет одаја бојних/ за твојих
девет рана“. Нужна је била та
величанствена „грађевина“,
јер је требало смјестити силна
одликовања :двиеКарађорђеве
звијезде, два одликовања Фран-
цуске Легије части (приликом
додјеле одликовања Легије ча-
сти, француски маршал јој се
обрати –„Оздрави нам сине /
Француска те моли“), Медаља
Обилића за храброст, Албан-
ска споменица, енглески Орден
св. Мајкла, Ратни крст са злат-
ном палмом,Кремаљски орден
ГеоргијаПобједоносца, и бројна
друга, њих дванаест. Треба ли
овим високим одликовањима
додати и метлу, коју јој подста-

рост, као чистачици, додијели
комунистичка братија послјије
Другог светског рата!

Води нас пјесник Ђуришић
кроз те Милункине одаје,
оживљава српску прошлост и
српску славу. Враћа у нашу за-
паучену свијест и Немањиће
, и Војислављевиће, и Путни-
ке, и Степе, и Мишиће. Скида
прашину заборавља са Дечана,
са косовских божура, са Грача-
нице, са древног града Свача,
са ЛовћенскогЗвездознанца
и његове капеле на Орловом
кршу. Враћа у нашу помућену
свијет и славу и страдања,
и јунаке и изроде, а за све то
вријеме рефренски блудни
вјекови хује.

Српски понос, помало и
пркос Ђуришић је показао
и у пјесми „Војевање Ђуље
Јованова“, који одбија понућену
почаст- барјактарство турског
паше, јер је то подразумијевало
борбу против свог народа. Не
смије то он урадити ни због
предака, ни због потомака, „ако
их буде било“. Зато- „Збогом
пашо, ја за мојим, ти за својим
барјацима“.

„Пјесму ми је изаткала ви-
ла“ је поетски вез о Црној Го-
ри и њеној слави, о везама са
сестрама Русијом и Србијом,
о оживљавању породичних
успомена које је Ловћенски
Звездознанац опјевао (Кула
Ђуришића), о насртајима и „але
и вране“, и „кусог и репатог“на
слободарски црногорскина-
род. Суочава се са кризом
његова отаџбина: „Сад је неко
ново вријеме/ топимо се кроз
дилеме / отаџбина није мати /

постајемо унијати“. Надати се да је то тренутни страх за судбину Црне Горе, јер „Цетиње ће опет сјати /старим сјајем заблистати / као дио Божјег дара / црногорских слободара“.

Своје „Одбљеске ловћенског пламена“ Ђуришић је окончао надљудским витештвом Кошарских Обилића. Доспио је мирис тамјана са Светог Вида до Кошара, до тог новог Кајмакчалана, до новог крволиптања српске младости, до нових сто осам гробова, до нових сто осам Косовских Божура, крвљу натопљених. Задојени су ови косовски витезови завјетом Милоша, Лазара и Газиместана, задојени су српски моралним кодексом да је одбрана родног огњишта нешто најсветије, па отуда и ријешеност, исказана кроз завјеру „да непријатељ неће проћи / преко Паштрика и Кошара“, да „никад душман неће/ од Србина правити роба.“ Обавезују ове див-јунаке

костурнице Кордуна, Козаре, Кадињаче, Цера, Колубаре, Брегалнице... Истиче пјесник бројна мјеста која сматра светим, гдје се славно гинуло и из којих се рађала слобода. Та мјеста, крвава и света, обавезују младост Кошара да не допуште бјелосветској олоши, чији су експоненти косовски Шиптари, да створе нова Јадовна, Голубњаче, Теле-куле...

Провео нас је пјесник кроз мучну и славу српску историју, нагнао нас да се подсјетимо свих тих светих мјеста и догађаја. А ту му помогоше кошарски витезови, који својом смрћу поручише Вашингтову, Лондону, Бриселу... да нико неће и не може уништити слободарски дух српског народа. Чак ни оних деветнаест биједника који нас мјесецима засипаше бомбама са осиромашеним уранијем, који наново отварају незарасле и неисцијељене ране овог напаћеног и несаломи-

вог народа. Дух Кошара лебди над српским Косовом као охрабрење, али и као страшна опомена душманима- Даље руке од наших светиња. Од Грачанице и Дечана, од Патријаршије и Богородице Љевишке, од Газиместана и споменика бесмртницима на њему. Даље руке од царског Призрена и манастира Светих Арханђела.

„Одбљесци ловћенског пламена“ Светозара Ђуришића је надахнуто поетско плетиво. Изникло је из емотивне пјесникове душе, из рањене и напаћене, али васкрсле душе васцијелог рода српскога. Оно чини част Ђуришићу, јер васкрсе љепоте и славу његовог рода. Уљепша и увелича ово своје дјело пригодним фотографијама манастира и личности из српске историје. Хвала му за све!

Момчило ГОЛИЈАНИН
У Невесињу, о Спасовдану, 2022.

Прозаиди

БУДИ ДОБАР, К'О МУШМУЛА

Неки људи кажу, да мушмула није воћка и да је воћка само јабука. Али, јабука увек сагније, пре него што стигне тешка зима.

А када стигне тешка зима, људи овако причају:

—Ал' је мушмула добра, није гнила, боља је од јабуке

—Ма каква јабука, мушмула је најбоља воћка.

Када прође зима, забораве шта су причали и мушмула и даље остаје мушмула. Посадили су је, доле и негде иза, да је не гледају сваки дан.

Па то и није воћка, то је мушмула, само заузима земљу.

Мушмула порасла, пустила гране, као да нам пружа

руке, чека да је неко види и да каже, да је зими боља од јабуке.

Али, нико то не гледа. Још није стигла, тешка зима.

Године пролазе, мушмула остари и на крају се осуши.

Из њеног корена, израсте дивљи глог.

Тек тада, људи виде, да мушмуле више нема.

А чека се још једна, тешка зима.

НЕЗНАНИ ЗНАНАЦ

—А, ко си ти? Видим да си одавде.

Причаш познате ствари.

Како ти се звао отац?

—Нисам запамтио оца.

—Како се зовеш?

—Имао сам више имена и презимена у неколико писмена.

—Имаш ли своју домовину?

—Има, пуно.

—Где су, јесу ли далеко?

—Све је близу и све је далеко,

између њих за мене нема границе, само постоје успутне станице.

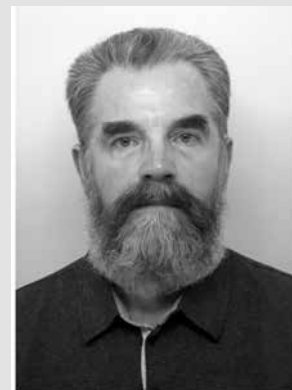
—Имаш ли своју фамилију?

—Дошао сам да је тражим.

—А где си сада? Где се ти сада налазиш?

—Ми причамо заједно овде. Ако ме питаш: “где се налазиш,” ти мене добро не видиш.

Драгутин ВАСИЛИЋ

БИЋЕ КОЈЕ СВЕ ПАМТИ

(Радомир Стојановић: Душа дома; Панорама – Јединство; Приштина – Косовска Митровица; 2021).

На страницама прозног првенца Душа дома Радомира Стојановића налази се двадесет кратких, интроспективних, непосредних, крајње искрених, сетом, стишаном носталгијом и притајеним болом прожетих прича. При читању недвојбени утисак: то их из свог незаборава, из несношљивог у бунилу сновида, све једну по једну и по добро смишљеном, логичном редоследу, једвачујним шапатом са дна понорја, на светлост износи дечак, или онај који је с душом детињом. Коначно и без страха од последица изговорене речи. Рано поучен истином о трагично изгубљеном оцу, исказаној у зачетној при-

чи „Свећа“, да је и „једна једина реч довољна да језичак на тасовима животне ваге скрене на једну или на другу страну“, тај који их казује и дели с неком ко би га, могуће је, само погледом у средиште ока, ослушкивањем пулса при додиру врховима прстију намах и разумео, одмах их, злу не требало, и скрио у неком кутку оазе од власти тог сећања. Тамо негде, далеко и дубоко, у самом средишту оне тишине где је почивалиште свега му непроболног, а од чега му је и такав сонид од живота изазван оним увек нечим у себи недостатним.

Приче о оцу који „не долази, не враћа се из страдалне шуме, о храброј, достојанственој, у све-

му доследној мајци, о тегобрном одрастању, али занимљиво је да уз речи отац и мајка Радомир Стојасновић никада не каже мој (отац) или моја (мајка). Да су велим почетним словом написане речи „отац“ и „мајка“, могло би се помислити да својим родитељима даје значење/улогу божанствених бића са улогом заштитника над свим оним које при земаљском боравку у љубави стекоше. Иначе, већина прича и јесте о мајци Зоки Рајковој, која је по одласку хранитеља и бранитеља породице постала стожер и заштитник дома, његова вечно постојана душа. У свакој причи, иако не хронолошки по редоследу збивања, него методом темпоралног укрштања, често и мозаичношћу у творењу „при-

ПРИВИДАН ПАД

(акростих за Бранка Чучка)

Била је чудесно свечана тишина
Рањену зору у ниједи бол свила
Ауром праћена кад је из висина
На ведро суза звијезда се пролила

Кроз грозницу врелу задњег трептаја
Уснама боним на ране је канула
Чежњом дозвана капља што задаја
У трену растанка и мелеми чула:

Чаша жучи у вино се претворила
Крик птице у изгријевање подојнице -
У нирвану олуја се умна слила

Кроз невиде свјетлост кад просија
Изнад заборава у небу поново
Пуним сјајем звијезда ће да засија

Миланко БОРОВЧАНИН РОМСОК

ча у причи“, сазнајемо увек нешто ново а што је изискивало творење „приче за себе“, тако да би се о у погледу концепта, па и жанра дела “Душа дома“ могло говорити као о фрагментарном, ланчаном роману о тегобном одрастању. Све време је то реч о ратном и поратном детињству, прераном сазревању, о тегобном ходу мучним путем до властитог хлеба и до новог дома у истом простору (прича „Темељ“), тамо где му изниклоше болне успомене и где се зачињу све путање којима увек може да се врати тамо где га срце најгласније призива жубору Лима, под облаке изнад Кома и Градишњице... Где се и ходи и лети без осећаја тежине властитих неспокоја. У фрагменте распарчана, ова књига ипак делује као „роман без романа“, у коме доминира лик мајке, не само једне. Свима је заједнички удес мајкигубитника, до сад на такав начин и са толико нежности и топлине у прози о мајкама неостварен у нашој књижевности.

Уз све причео родитељима, истовремено и импресивно слово о родном дому, о топлини која дечаку, ма где био, од кућног прага на планини па до свих даљина у којима се обрео, долази од истих оних верига које висе о греди над незгаслим жаром. - Увек ми се чинило да оне поред уобичајене намене стварају тајну везу између Земље и Неба А црепуља, направљена од посебне глине, носи у себи нешто мистично. У њој је наша мајка пекла такве хлебова каквих није било у целој околини. Ти мириси могли су да се надмећу са мирисима најлепших пољских цветова. Наша немаштина и дечја глад додавала је тим хлебовима посебна хранљива својства.

(трећа, насловна прича „Душа дома“).

Одишући топлином чија је жарна искра само у људима с душом, одишући брижношћу коју мајка Зока Рајкова не ускраћује ником ко туда пролази, и сâм пут крај таквог дома, коју именују улицом, увек је брижљиво од камена и од снега очишћен, умивен од муља што га наносе кише, те има дубље и шире значење. Смишљен за проход свим правцима, пут је то од свих путева најбитнији, јер у свет одводи и из света дочекује повратак оног ко зна зашто и докле у тај свет одлази. Оном ко се у њему, у том свету не разметне, ко се не погуби и уме усправан да се под своју стреху, свом, од свих олуја одбрањеном гнезду у топлину врати, врата Душе дома увек широм отворена. Бистрином тог истог простора и сред тог пута/улице која, доиста и јесте, попут пупчане врпце, спона за сав живот, постојан је и сав тај божански приказ: На том пропланку, између два бескраја, небеског и земаљског, ничим и од никог заштићена, стоји мајка Зока чији лик у очима дечака временом никад не бледи. И наред тога пута руке раскриљене, увек спремне за топли загрљај.

„Душом дома“ Такође и приче о другим мајкама. О Неди Савиној и њеној кроз сав живот неоствареној нади која вечно траје и обнавља се као трава и снови, да јој се син све са унучицама кући врати, (у причи „Стопе“). О Крстињи Костиној, величанственој мајци-храброст у причи „Жена у црном“, снагом метафоричности у овој књизи свакако најслојевитијој. Зока Рајкова, Неда Савина, Крстиња Костиња (узгред и битна напомена

да су готово сва имена ликова у Стојановићевој прози, као и називи топонима, снажног симболичног значења, јер име је знамен, знак), све су са црним марамама као најпоузданијим обележјима животне удесности са којом кроз живот увек самотне, али смело и достојанствено ходе. Ко таквим знацима верује, указује им увек и свуда свако поштовање, јер таквог хода, таквог погледа и у таквој одежди, имају значење упозоравајућег узвичника пред сваком силом, немаштином и студенима..

Прожете дубоком емотивношћу приче Радомира Стојановића су такве да се при читању доживљавају као приче иза којих се, као напомена, може дописати: „Отргнуте из живота и мога и твога“ (Иво Андрић). Њима, веком скривани, изнова отворени ожиљци у души оног који их се казивањем/писањем истовремено тако тегобних коначно ослобађа. Захваљујући управо том самопреиспитујућем погледу из угла самотног дечака коме је руком безочника, безумника зло нането, постојана је и та лирска нит која све приче у једну ниску повезује и то тако да књигом изнова бива живот који је сав од незаборава. Изнова и живот, али само за оног коме ништа друго и не преостаје до да се, следећи властиту потребу за „својом причом“, нађе наспрам свог некадашњег лика у посве размагљеном огледалу и ономе из трена му садашњег, у коме се огледа, речима истине о себи и негдањем а о себи садашњем, иза „бившег живота, о стању своје душе сведочи.

Давид КЕЦМАН ДАКО

Стихозбори

БОЈИ СЕ ЦРВЕНО

Нацртала сам прозор и стала у њега
Коврцава коса
Усне какве волиш
И двије смијаљке
Једна за тебе кад си љут
Друга за мене кад сам сама

Онда сам додала тебе

Неко је отворио врата и прозор се
залупио
Разбили смо се
Једна смијаљка је остала на парчету
стакла
Друга је нестала
Моје уплашене очи гледале су
Из угла прозора
Твојих није било
И све твоје је нестало

Хладно ми

Спајам дијелове прозора
Безуспјешно
Неко те украо
А срча ко срча
Реже гдје је најтање

Боји се црвено

ВОЈВОДИНО

Са лијеве стране мога срца
Цвјетају сунцокрети
Са десне пшеница зри
Моје срце у сред Војводине
Расте као кукуруз
Својглаво
Високо
Надвисило сва поља
Па надгледа
Као са брда
У Босну
Недостаје му
Ријека шума пропланак
Пресадили га овдје
А оно би тамо да зри

Војводино
Прегазила бих ја тебе
Ал си дуга и широка
Нема краја твоје зрноплету
До поднебесја миришу
Хљебови твоји
Да се посијем у бразду
И изникнем млада
Сазрела бих у теби

ЗНАМО СЕ МИ ГРАДЕ

Од Крушевца до Андрићграда
Дан молитве хода
Утоплио дане
Најмлађем граду на свијету
Лазар наш видовдански

Над ријекама бокови дана љуљају
сјенке
Подижу застор невиди
Низ свјетлост Теслину
Низ мисао Његошеву
Просвјетљују таму вијекова
Сију ријечи Ивине

Знамо се ми граде
У повоју кад бјеше
Ноге сам ти загледала
Како у земљу урастају
У ваздух у нас
Знамо се кад си прво свјетло у кули
упалио
Кад ме жижак твог живота
У несан повео
Куле ти се дошаптавају
Са сунцем гором и водом
Каменом и звоном
Са Лазаром на јутрење иду

Знамо се ми граде
Кад ти суботом улице на рузмарин
замиришу
Чаше љубави младости и знања
У теби испијају срећни
Лица ти се нагледати не могу

И кад сам далеко
И кад ми прољеће зајесени
Андрићград заблиста
Осунчан у мени

ХЕРЦЕГОВА ЗЕМЉО

Ненаду Радошу

Сунце је прешло половину неба
Камена топлота исијава
Жега
Мирише смиље
И цврче цврчи
Херцегову земљу
Обавија пјесма најслађа

Свратио сам Хецеговино
Приче твоје да се напијем
Да ме грије у зимским данима
Да ме хлади у врелим ноћима

Херцеговино слико са дувара
У ком штурак пјева
Смокво медена
Твоја ми кап треба
Кад ожедним у свијету
Да је попијем
Жељо далека
Од бјелине твога лица
И ноћи су дани

Пијем вино твога гласа
Здравице моја
Запису стари
Придржавам те мислима
Из мог срца
Никад да не одеш

Драгица ГРБИЋ

О аутору

Драгица Драга Грбић рођена је 1946. у Сарајеву је завршила основну школу, гимназију и Вишу педагошку школу. Наставник је српског језика и књижевности. Службовала је у Сарајеву и Завидовићима до 1992. а стицајем ратних околности у Босанском Петровцу и Вишеграду.

Пише поезију за одрасле и дјецу, кратке приче, афоризме и анегдоте. Објавила је шест самосталних књига, од тога пет поезије, једну књигу кратких прича и књиге са групом аутора: Пјевање са Дрине, Уз Андрићеве јубилеје и Пјесници у ђачком колу (пјесници сарајевско-романијске и дринске регије). Заступљена је у више антологија, алманаха те у бројним зборницима у РС, Србији и иностранству, у листовима и часописима. Неке пјесме су јој преведене на бугарски, енглески, руски, француски и мађарски језик.

Живи и ствара у Вишеграду.

Међународни односи претварају се у мјешавину силе континуитета и силу промјена

СВИЈЕТ САДА И ОВДЈЕ

Овдје није циљ да прикажемо историјат филозофских концепата међународних односа, него стварање јасне, јавне, научне представе о савременим међународним односима и њиховим кључним одредницама у свијету какав јесте сада и данас.

На почетку ћемо рећи нешто више везано за савремене употребе термина „међународни односи“. Наиме, у свјетској литератури новијег датума, нарочито то је случај код „западних аутора“, која се својим садржајима бави међународним односима, све рјеђе се у насловима и текстовима користи израз „међународни односи“ (енгл. интернационал релатионс). Умјесто њега, у употреби је све више термин „свјетска политика“ (енгл. Ворлд Полицис). Ипак, ни за један од ова два појма нема прихваћених дефиниција помоћу који бих се направила јасна разлика, мада постојеће омогућавају уочавање разлика у ширини њихових оквира. Један број аутора сматра да израз међународни односи упућују првенствено на односе између нација (држава), чиме се у свјетским пословима, првенствено у политици, минимизира и искључује утицај других, такође веома битних чинилаца, као што су међународне невладине (приватне) организације и др. С тим у вези, Х. Кисинџер каже, „... сам израз међународни односи је уствари, од недавно у употреби, и он имплицира да држава-нација мора бити

основа њихове организације.“¹ Међутим, с друге стране, евидентне су примједбе и на термин „свјетска политика“. Први разлог је тај што свијет није уређен као једна наднационална организација која би онда имала своју јединствену политику, другим ријечима „свјетску политику“. Такође, душтвене појаве које се јављају у међународном друштву, не одвијају се искључиво у области политике. О поријеклу и објашњењу појма међународних односа постоје веома опсежне теорије. Различитост приступа углавном долази отуда што је њихово тумачење најчешће везано за тренд општефилозофских приступа појму друштва у одређеновременском периоду. Заједничко полазиште свих теорија је да међународне односе везују за појмове које се тичу или одвијају изван граница једне државе. Тако, Димитријевић В. и Стојановић Р. истичу да се „... међународни односи састоје од низа врста односа и они су сви међународни због нечега што их одваја од истоврсних, али унутрашњих односа... међународни односи у себи садрже све облике друштвеног живота који у овим односима добијају измјењену суштину.“² Супротно овом тумачењу о свеобухватности међународних односа, постоје и мишљења по којима међународни односи формално и суштински обухватају само политичке од-

¹Кисинџер Х., Да ли је Америци потребна спољна политика, БМГ, Београд 2003, стр.16.

²Димитријевић В., Стојановић Р., Међународни односи (IV измијењено и допуњено издање), СЛ СРЈ, Београд 1996, стр.11.

носе, док наука о међународним односима, како каже В. Иблер, треба да се бави радом на „... откривању правила понашања између држава када се ради о тим односима.“³ Очигледно да је овако одређење преуско, нарочито што истиче државе као готово једине актере међународних односа, док је улога других субјеката минимизирана. Такође, ако из таквих односа, изузев политичких, искључимо остале садржаје (економске, социјалне, еколошке, социолошке и сл.), онда је јасно да такав приступ не обухвата цјелину друштвених појава на међународној сцени и не обезбјеђује сагледавање чинилаца, принципа и механизма у широким областима међузависности, које данас карактеришу савремени свијет.

Ових неколико напријед изнијетих различитих приступа показује да израз „међународни односи“ по свом значењу представља веома комплексан појам. Тај став потврђује и Л.Ледерман, који истиче да су међународни односи цјеловите појаве међународног живота, као што су „интелектуалне, научне, духовне, религијозне, социјалне, економске, политичке и њима сродне. Он сматра да „наука о међународним односима има за циљ да испита суштинске чиниоце, основне снаге, интелектуалну, доктринарну и идеолошку основу, као и праксу између држава, народа, група и појединаца..... као и правила, механизме и институције које регулишу те

³Иблер В., Међународни односи, Напријед, Загреб 1971, стр.10.

односе.”⁴ Слична тумачења да су међународни односи цјеловите, свеобухватне, сложене друштвене појаве налазимо и код Ј. Дирозела, који сматра да се цјеловитост односа у изразу међународни подразумева, а тежиште ставља на одређење када једна појава постаје међународна. Стим у вези он истиче „једна појава би била међународна од тренутка када би у себи обухватила било који однос који се просторно креће са обе стране државних граница“ и изводи закључак да је главни циљ научног изучавања међународних појава-односа „... да се утврде основни и други чиниоци који их условљавају.“⁵ Према новијим теоријама „западних аутора“ међународних односа, које у својим анализама користи В. Димитријевић и Р. Стојановић, предмет проучавања међународних односа, а тиме и њихова суштина, најчешће обухватају „...природу и елементе моћи држава и других актера у међународним односима, равнотежу снага, колективну безбједност, вођење и систем одлучивања у спољној политици и чиниоци који дјелују на основу кретања у међународним односима.“⁶ Међутим, и међу писцима научних теорија са „запада“ има различитих мишљења. Тако на примјер, Џ. Бартон наглашава кључну улогу државе у међународним односима, која се по његовом мишљењу бави „...освјетљавањем и објашњавањем односа између држава у било ком скупу околности“, док Е. Хас тврди да је „у средишту међународних односа феномен међународног организовања,

интеграција и функционисања међународне заједнице као својеврсног облика система.“⁷ Х. Кисинџер, уз констатацију да су међународни односи релативно нов појам, додаје да они настају са појавом спољне политике држава, „... која је од још Бечког конгреса успоставила везе међу народима“⁸ Као што смо већ раније навели, у најновијим научним радовима великог броја америчких аутора, а које такође слиједе и један дио европских, присутна је одређена ревизија схватања међународних односа и тренд да се они тумаче у оквиру појма свјетска политика. У њима се проширују категорије субјеката међународних односа, поред државе и са другима, као што су у тежишту односа међународних субјеката политике које заступају и воде поједини субјекти у различитим областима, а који све заједно чини свјетску политику. На почетку једне од новијих књига, Ч. Кеглија и Г. Реимонда, хиту у литератури о свјетској политици, под називом „Глобална будућност кратко представљање свјетске политике“, аутори скрећу пажњу на још увијек присутна погрешна схватања о међународним односима. Они наглашавају да „...када људи користе израз међународни односи, обично у мислима имају перцепцију међу аутономијама, територијама држава које немају виши ауторитет владавине над њима“, и даље наводе „... такви облици државне самосталности могу се наћи само у историји у тзв. државама-градовима, окружени високим зидовима са сталним браниоцима

њихових бедема.“⁹ У свијету модерне технологије, објашњавају да не само државе, које су много већих територија од тадашњих градова-држава, немају такву аутономију, него се и „човечанство скупило у глобално село“. Ипак, и они признају да држава, ма колико да се мијењала, њена унутрашња и спољна физининомија, још увијек представља основни чинилац међународних односа. Један дио аутора научних теорија, износи став да је историја међународних односа мјешавина континуитета и промјена улоге државе и да сваки историјски период карактерише неки обим промјена. То значи, да би се разумјеле промјене у међународним односима и политици, као и извршило предвиђање њиховог преображаја у будућности, морао би се познавати веома велики период еволуције међународних односа и интеракције међународних политичких субјеката. Насупрот њиховој теорији, други дио аутора мишљења је да велике промјене у међународним односима долазе као посљедица „великих ратова“. Насупрот овом ставу, чини нам се да су промјене у међународним односима које су дошле после „хладног рата“, много брже, а посљедице тих промјена дубље него икада. Промјене које су настале на почетку двадесетпрвог вијека постају вјесник револуционарног преструктурисања свјетске политике и међународних односа у цјелини. Ове промјене су донијеле значајно измјењену снагу утицаја државних и недржавних чинилаца у међународним односима. Међутим, иако су по свом обиму

4 Димитријевић, В., Стојановић, Р., Међународни односи (IV измијењено и допуњено издање), СЛ СРЈ, Београд 1996, стр.12.

5 Исто, стр.13.

6 Исто, стр.12.

7 Цитати ставова *Burtona, J. W. i Naasa, E.*, према Димитријевић, В., Стојановић, Р., Међународни односи (IV измијењено и допуњено издање), СЛ СРЈ, Београд 1996“ стр.12-13.

8 Кисинџер, Х., Дипломатија, ВЕРЗАЛ пресс, Београд, 1999. стр. 717.

9 Keggley, W., Charles, Georgy, Jr., Raymond, A., *The Global Future: A Brief Introduction to World Politics, part I: Trend and Transformation in World Politics*, Thompson, Wadsworth, Belmont, USA, 2005, str. 5.

биле велике, те промјене нису успјеле промијенити хијерархију између, казали би, кључних субјеката међународних односа. Тако, на примјер, на економском пољу између богатих и сиромашних, у политици између владалаца и оних којима се влада, на војном пољу између јаких и слабих. Све ово још увијек утиче на односе међу државама слично као и у прошлости. Тако да на почетку новог миленијума у међународним односима имамо мјешавину континуитета и промјена. Управо такав ток у међународним односима и свјетској политици захтијева веома пажљиво посматрање и анализу односа сила континуитета и сила промјена. У томе веома велику улогу има перцепција слике свијета.

Без обзира шта били референтни чиниоци свјетске политике и међународних односа, сви ми имамо одређену слику свијета и односа између његових кључних чинилаца. Такво, наше, поимање слике свијета и односа у њему веома је различито, а првенствено зависи од нивоа сазнања које нам омогућава да тумачимо на релевантан или ирелевантан начин појаве у међународним односима. Слично је и са друштвеним елитама. Одређену појаву у међународним односима неће сви прихватити на исти начин. Могући изузетак чине крупни историјски догађаји, који често стварају сличне предуслове у погледу објективности прихватања њихових чињеница. Ипак, и такви историјски догађаји, који имају сагласност о међународним догађајима, као и улози појединих њихових чинилаца у њима, временски су ограничени и захтијевају њихову редефиницију. Ч. Кегли и Г. Реимонд наводе један поучан „аме-

рички примјер“. Они износе да је огроман амерички допринос у побједи у Другом свјетском рату, а касније и у „хладном рату“, допринио да се САД укључе у сва међународна питања широм свијета. То је створило код Американаца перцепцију да је улога Америке мисионарска широм овог „свјетског шара“ у ширењу „слободе и демократије“. Управо они могу тешко разумјети и схватити мишљења других да је такво понашање у најмању руку веома арогантно, а у неким случајевима и пријетња. Џ. Картер јасно је истакао суштину америчке самоперцепције, да је највећи проблем Американаца да разумију да они нису ништа бољи од других људи. Овај примјер само објашњава зашто су лидери и њихови сљедбеници склони да игноришу или искривљено приказују аргументе који су против њихових увјерења. Тврдокорно заступање сопствених увјерења и виједности често је узрок мимоилажења у међународним односима, посебно када су односи између држава непријатељски. Пут да се избјегну једнострани, несразмјерни, нереални утицаји догађаја на стварање представе о свијету јесте њихова анализа. У истраживању међународних односа постоје три нивоа анализе: индивидуални, државни и системски или глобални ниво. У области политичких појава, индивидуални ниво анализе веома је значајан за доносиоце политичких одлука, било да се ради о државним или не државним субјектима. Наравно, треба имати у виду да у модерној политичкој пракси све већи утицај имају и појединачна увјерења лидера кључних играча у међународним односима. Државни ниво анализе темељи

се на унутрашњим карактеристикама државе, укључујући и тип владавине. Ово је посебно важно за процес којима владе држава доносе одлуке о питањима рата и мира, спремност за међународну сарадњу, компромисе и сл. У контексту тога, постоји увјерење да су државе, које имају демократске изабране владе, спремније за компромисе, сарадњу и толеранцију. Системски ниво анализе пружа најкомплетнији преглед на свјетску политику, међународне односе, обрасце понашања глобалних политичких актера и других релевантних субјеката у свијету. Овај ниво анализе може да покаже свјетске трендове политичких појава, опредјељења и понашања релевантних субјеката међународних односа. Анализе помажу да се веома јасно виде карактеристике политичких појава и створи реална слика свијета. Крајњи резултат је помоћ одлучиоцима у усмјеравању друштвене акције, на унутрашњем и међународном нивоу. На основу свега напријед наведеног, можемо закључити да је појам међународни односи друштвена категорија која изражава стање, структуру и активности међународних односа изван граница једне државе. Стање је израз реалне перцепције слике свијета, чија је референтна одредница безбједност. Структура показује укљученост и снагу субјеката међународних односа у областима заједничких интереса. Гдје су и куда иду међународни (не) односи данас и сутра, стратешко је питање за мир и безбједност у свијету?

Проф. др Душко ВЕИНОВИЋ
Проф. др Владимир СТОЈАНОВИЋ

Књиге и идеје

У СЛАВУ ПЈЕСМЕ И ПЈЕСНИКА

(Марко РАУЛИЋ ЂУКИЋ: „ПЈЕВАЊЕ ПЈЕСМИ“
(Гајково пјевање пјесми и огледи). Модрича, 2022.)

Књижевник, публицист, антологичар, есејист и – изнад свега – изузетан културни прегалац Марко Раулић Ђукић (1949), додао је свом богатом стваралачком опусу још један наслов који је укоричен у издавачкој дјелатности Српског културног центра у његовој родној Модричи. Ријеч је о несвакидашњим огледима и записима источеним негдје између прозно-поетских опсервација над пјевањем о пјесми рано преминулог пјесника из Дугог Поља код Модриче, Здравка Гајка Поповића (1951-2008). Невелика по обиму, али изузетно значајна по ономе што нуди пјесичком свијету (младим ауторима нарочито) као мотив и лекцију о суштини пјевања, значају и величини РИЈЕЧИ од које све потиче, од које и с којом пјесма живи у сагласју и сазвучју с природом и дубином пјесничке душе и осјећања, од постања до данас, од неба до овамо. Истовремено, овај Раулићев необични драгуљ је заиста ријетка појава: предмет занимања је „пјевање пјесми“ и опредељење да се испише властита исповијест, „паралелни“ запис и искрен излив осјећања која, не ријетко, немају директну везу са Гајковом пјесмом већ су производ унутрашњег набоја коме се Раулић препушта у тренуцима свјесног, а понекад и подсвјесног надахнућа из праска стиха, строфе, мисли и ишчитане поруке.

Понирање у пјевање Гајка Поповића, Раулићу је олакшало дугогодишње пријатељство с овим по много чему изузетним човјеком и аутором, али је захтијевало и додатни напор да се ничим не умањи његов невелики стваралачки опус. Напротив. Записи су успјешно осмишљени да оставе значајан и дубок траг, подвуку и нагласе Гајкову РИЈЕЧ о пјесми која није тек успутна прича о животу већ живот сам, суштина смисла и космичка снага која покреће стваралачке олује остављајући након тога временским да их прочисте и однесу у нигдину рукописне трагове и изливе душе у сусрету с јутром, ријеком, цвијетом, потоком, птицом,: „Само пјесник смије записати све што му очи виђоше“, каже Раулић у запису „Пјесма је жива“ и додаје да је

„човјек без пјесме дио празнине, а пјесма живи и траје као негација празнине“.

„Пјевање пјесме“ је Раулићев допринос, макар и скроман али свакако искрен и вјерујући, да је Гајково стваралаштво избрушен осјећај за употребу ријечи као градивне и мисаоне цјелине пјесме јер она једино тако путује са свјетлом и непоражена остаје вјечно млада, те као такво заслужује значајније мјесто у нашој поезији. Раулић записима значајно открива тајну Гајкове пјесме и дубину поруке која је тамо, негдје иза ријечи, у самом кућишту мисли и ритма које нуди пјесма. То је искуство које се стиче и са људима: ни они ни пјесме нису увијек онакви какве их први пут упознамо. Раулић се у то увјерио бројним изнова ишчитаним Гајковим објављеним и рукописним пјесмама, а мотивисан губитком пријатеља и човјека за кога (ни) смо, сви који смо га знали а није нас мало – увијек имали разумијевања и подршке. Нарочито у данима и времену у коме је као космичко зрнце ходио само својим стазама и тражио смицао негдје далеко, изнад просјечности и прозаичности свакодневице. Био слаб, али увијек и свагда јачи од нас који то нисмо ни препознали ни лако прихватили.

„Да јутро проведе својим током
Реч и у току ритам песме творе
Тело се крвљу понаша ко биљка соком
Живот у ритму песме зборе“
(„Ритам песме“ - З.Г.Поповић)

Тај Гајков ритам је мало људи познавало, још мање прихватало. Раулић јесте. Доказује то и све записано у овој књизи која је његов наставак дугачких разговора и ћутања с Гајком која су била честа и искрена с обзиром да је Гајко иначе говорио мало, концентрисано, и углавном о пјесми и поезији. Најљепше и најдраже успомене везују све Гајкове познаваоце и поштоваоце за његов рецитаторски опус и невиђени пламен у наступима широм бивше земље. Знао је хиљаде стихова које није рецитовао већ казивао, преносио с таквом енергијом и убјеђењем

које је свуда и свагда изазивало одушевљење. Није у вријеме његовог кратког живота било у Посавини и даље од ње човјека тако и толико посвећеног пјесми, поезији, ријечи и језику, а да је, зачудо, мање написао, објавио и оставио у рукописима. Могући модговор на питање „зашто“ може бити у чињеници да је РИЈЕЧ у Гајковом промишљању живота и пјесме била најтврђи, драгоцен „материјал“ који се не смије злоупотребљавати, скрнавити и разбацити без реда и смисла, закона пјесме и језика. Зато се Раулић у једном од записа и пита: „Ко управља пјесмом, пјесник или ријечи?“. Одговор је можда у Гајковом доживљају космичких димензија писаног стваралаштва. Уосталом, дубоки траг у времену оставља снага и порука исписаног а никако дебела гомила листова укоричена у тврде повезе с украсним илустрацијама и пантљиком кроз средину!

Чему реч ако она не мисли
Да овлада мисао сада
Дани су се у недељи стисли

Песма остаје у речи млада
Само дани нестају собом
Зато песмо остајем с тобом
(„Навика песме“, З.Г.Поповић)

Раулићева поетска проза је и наставак комуникације с пријатељем кога више нема, физички одсутним али у сјећању живим

и оваплоћеним кроз пјевање које „није узалудно“. Он шета сам низ иста поља непочина и сновиђења која су расла и текла кроз Гајков крвоток свуда гдје се обрео: у посавским селима, шумама, потоцима и на ливадама, за кафанским столом свог Културног центра, на Скадарлији, Баш-чаршији, на Бранковом Стражилову, у Новом Саду, Дучићевом Требињу, Кајуховом Нишу, у Врбасу, Крагујевцу... Раулић говори пажљиво и пробраним ријечима, тихо и ненаметљиво, тако да га Гајко не заустави и противријечи му, да га ЧУЈЕ и остане ћутљив и без коментара који сигурно има али га неће намах изрећи већ понијети као могућу инспирацију за нову пјесму и за нову РИЈЕЧ, тамо далеко гдје се „само радост у речи поноси“ („Живим песму“, З.Г.Поповић). У немуштом дијалогу с пјесмама о пјесми и пријатељем кога више нема, Раулић није загазио у патос и ламентирање над животом и судбинама већ се зорно потрудио да подучи и усмјери мисао на суштину поруке поезије, а подуке њеним ствараоцима и читаоцима.

„Опомена постаје свака мисао
Живим у песми живот свој
Нема мане јер сам писао
Тако песмо ја постајем твој“ (З.Г.Поповић – Постајем песмо твој)

Нераскидива је веза пјесме и пјесника а она је и потисна енергија која тјера на нову пјесму. „Пјесма стално брани своју вриједност“, каже Раулић у запису „Одбрана пјесме“, а његово „Пјевање пјесми“ је порука да је Гајково пјевање чврст бедем те одбране, да с пјесмом живимо и да смо без ње празни.

Ова Раулићева успјешна намјера да „разголити“ и пјесму и пјесника, њихове патње и радости, борбу и снагу, оправдава мото који га је, како каже водио- „Пјесма увијек и за све“, али је и ново свјетло у ишчитавању Гајкових стихова. Нема силе која може раздвојити пјесму и пјесника, каже Раулић и у запису „Варијације о птици и пјесми“, закључује:

„Птице пјевају гласно, а пјесма треба да пјева јасно. Птице наслеђују пјевање, а кроз пјесму пјесник пјева. Све у животу не мора и не смије да се објашњава јер то треба да ради само пјесма. Када све буде опјевано пјесник мора застати и сачекати...пјесма и птице могу да пјевају заједно“.

Марко Раулић Ђукић, увјерен сам, сигурно неће застати и чекати јер није и никад неће бити све опјевано.

(16.07.2022.) Новак ТАНАСИЋ

СИНТЕЗА АПОКРИФНОГ У ИСТОРИЈИ И КРИТИЦИ

(Споменица академику Бранку Милановићу, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2014.)

Рођен у прелепој Бања Луци, између два велика светска рата, 25. априла, 1930, Бранко Милановић је у родном граду похађао и основну школу и нижу гимназију. Време другог светског рата прово-

ди у избеглиштву у Београду и Пожаревцу, да би студиј историје јужнославенских књижевности и српскохрватскога језика окончао 1956, на Филозофском факултету у Загребу (бивша СР Хрват-

ска!). Професор Милановић је, на истом факултету, 1962, међу првим који су сазнали предивну вест о нашем једином лауреату Нобелове награде за књижевност, докторирао дисертацијом: „Андрићева есејистика и његово књижевно дјело“.

Од 1956 до 1960, Бранко Милановић ради у родном граду Бања Лука, и то као средњошколски професор. Тад објављује прве, запажене критичке текстове, бавећи се, нарочито интензивно, позоришном критиком.

Каријеру универзитетског професора, започиње на Филозофском факултету у Сарајеву, где је прошао сва научна звања и провео најдужи и најплодоноснији део свога радног века, свеукупно 32 године. Избијањем рата у бившој СР БиХ, проф. др Бранко Милановић доноси мудру одлуку и напушта Сарајево, запошљавајући се на филозофском факултету у Новом Саду (1993 – 1995). Након рата, до 2009, проводи као проф. Филозофског факултета у, главном граду Републике Српске, Бања Луци, а школске, 1963 и 1971, на дужим студијским боравцима у Паризу, Република Француска. 1967 је провео у Прагу, Чехословачка, где одржава многа, одлично посећена предавања на Карловом универзитету.

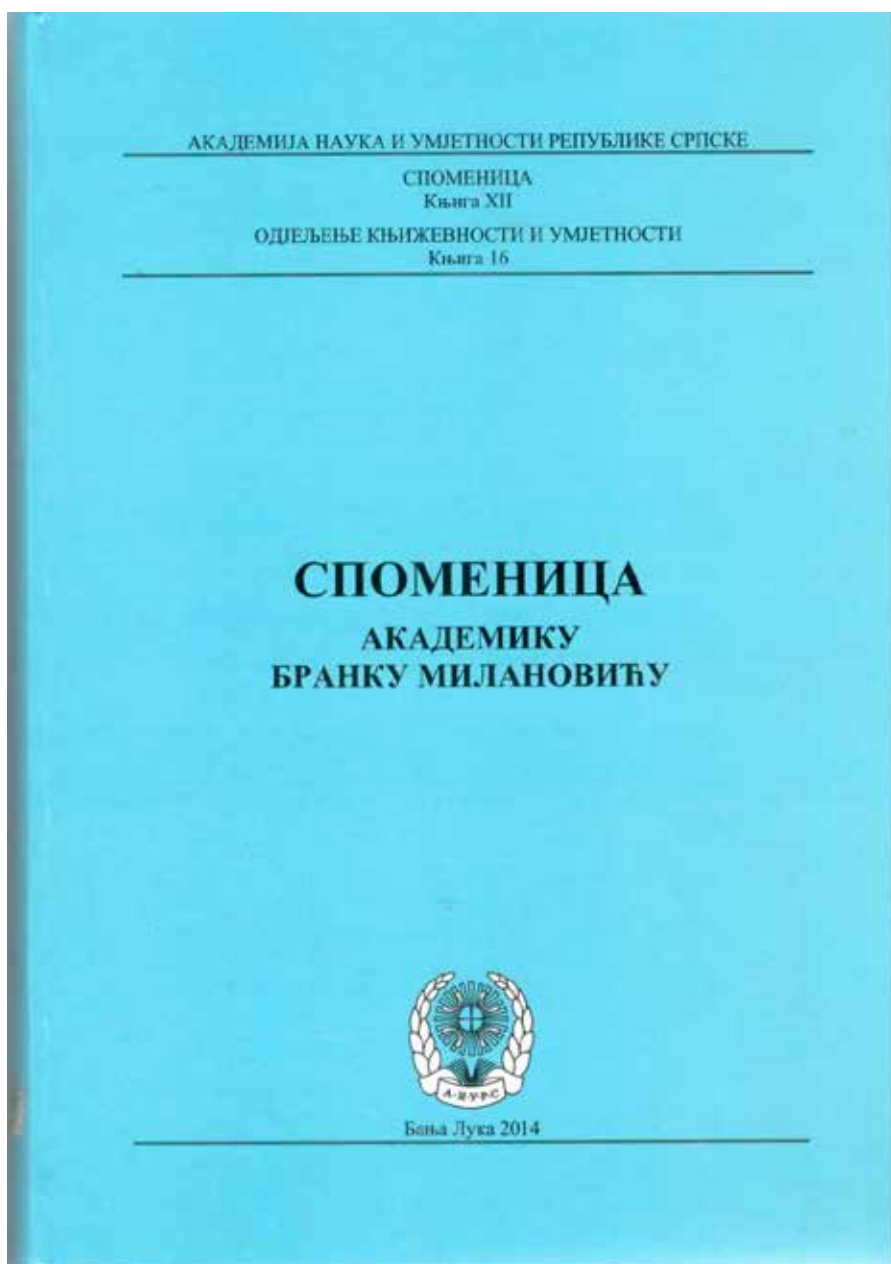
Бранко Милановић
(1930–2011)

Бранко Милановић је био изузетно способан директор Института за књижевност у Сарајеву од 1965 до 1973. Један је од оснивача Филозофско-га факултета у Бања Луци, где руководи Одсеком за српски језик и књижевност (1995 – 1999). Такође, обавља дужности: подпредседника угледног Савеза славистичких друштава СФР Југославије и председника Друштва наставника сх језика и књижевности (бивше) СР БиХ, Сарајево (где сам га упознао 1980, приликом уручивања „Кочићеве награде“, у конкуренцији ученика средњих школа).

Бранко Милановић је дао свој значајан допринос и као председник Удружења књижевника Републике Српске (2001 – 2003).

Био је на челу Издавачког савета часописа „Нова зора“, из Билеће. Од 1960 до 1972, уредник је бањалучког часописа за књижевност и културу „Путеви“, затим уређујући овај часопис и у његовој обновљеној серији од 1996 до 1999. Покренуо је и уређивао „Годишњак“ Института за књижевност у Сарајеву од 1972 до 1981, а био члан редакције знамените библиотеке „Културно наслеђе БиХ“, од 1965. (Напомињем да је у овој години објављен, непревазиђени, речник „Турцизми у сх језику“, нашега фолклористе Абдуллаха Шкаљића!)

Библиографија академика Бранка Милановића садржи око 300 јединица! Објавио је следеће књиге: „Андреј“ (1966), „Од реализма до модерне“ (1972), „Дотицаји и зрачења“ (1987), те „Студију

из српске књижевности“ (постхумно, 2011). Коаутор је (са Светозаром Кољевићем и Зденком Лешићем) драгоценог уџбеника „Читанка за I, II и III разред гимназија у БиХ“, која беше доживела неколико ре-издања, у периоду од 1974 до 1990 (чији рецензент је његов понајбољи студент, мој бивши професор Шпиро Матијевић, радећи у ЕМХШЦ Лукавац!). Лексикон писаца Матице српске (1984) му отвара врата и ту обрађује 50 јединица, док у Речнику књижевних термина (1985) нешто мање, 30 јединица

(већином, заједно са Светозаром Кољевићем).

Поред више књига (савремених) домаћих и страних аутора Бранко Милановић је приредио и следећа, капитална издања: Сабрана дјела Светозара Ђоровића (1967), Изабрана дјела Алексе Шантића (1972), Сабрана дјела Петра Кочића (1986), хрестоматију „Новија књижевност“, у тротомној едицији под насловом: Босанскохерцеговачке књижевне хрестоматије (1971), те незаобилазне Зборнике: „Иво Андреј у свјетлу критике“ (1971 и 1980).

Бавећи се потврђеним величинама наше књижевности које представљају „велике синтезе“, проф. др Б. Милановић, као књижевни критичар и историчар, преноси људску и космичку, позитивну енергију на све нас будуће генерације, Његов рад је огледало апокрифног писања и говора оних што су о(п)стали да трају и светле својим звездано лепим Опусом!

Професор др Бранко Милановић је изабран за дописног члана Академије наука и умјетности Републике Српске 1997, а за редовног члана 2006. За свој стваралачки, свестран и свеобухватан рад је добитник Кочићеве награде, 2000. године.

Академик Бранко Милановић је преминуо у Бања Луци 16. јануара, 2011...

Из руке његове супруге Љерке, са којом има две кћерке, пре извесног времена сам примио скромни поклон, ову постхумно објављену, публикацију. Подухват за дивљење и сваку похвалу, јер представља покушај одуживања преголемог дуга врхунски образованом и ангажованом интелектуалцу. Као млад човек коме проф. др Бранко Милановић (у функцији Председника Жирија Друштва наставника српског језика и књижевности СР БиХ, Сарајево, 1980) додељује Кочићеву награду; аутор првенца „Церемонијал“ (проф. др Бранко Милановић беше и на списку елитних рецензентата ИГРО „Универзал“ Тузла), коме беше први рецензент 1985; односно као његов бивши студент и кућни

пријатељ, нешто мало дуже од деценије после његове смрти, морам оставити лични утицај. Импресиониран сам најбољим од свих могућих састава Редакционог одбора, главног, одговорног и „обичног“ уредника те приређивача књиге. На основу тврдње Данке Делић: „Као ни друге персоналне публикације ни ова није потпуна. Аутор (Бранко Милановић) је 1992 напустио ратом захваћено Сарајево, град у којем је провео претежнији део свог радног вијека и у коме су остале све његове књиге, као и лична евиденција о објављиваном“ (стр. 167), сазнајем(о) да се доста тог (неоправдано) изоставило. А због чега слика о целокупном опусу овог, еминентног, научног радника и једног од најомиљенијих професора није представљена у правом светлу. И оно што се овде примећује да недостаје су некомплетан увид у његову активност као врсног зналаца савремених токова наше књижевности због чега су му издавачке куће и поверавале веома захтеван и одговоран посао рецензирања рукописа, заправо, давања „green light“ – мишљења. И ја сам се повео за већином у пре(д)ратном времену хармоније у међуљудским односима које није „тровао“ национализам, као уредник библиотеке „Сазвежђа“, поверавајући моме проф. Б. Милановићу сјајни рукопис младе тузланске „наде“ Зубовић Бранислава, Њему смо требали објавити поетски првенац, под насловом „Путокази“, у издању Књижевног клуба „Иво Андрић“ из Турије код

Лукавца (који беше радио у оквиру Општинске конф. Књижевне омладине СРБиХ Лукавац). Овај афирмисани и остварени песник, с адресом у Новом Саду, након што је 1992, на вакат, са породицом напустио пожаром рата захваћену Тузлу (где беше рођен 1976), навео је ту рецензију у подацима треће књиге стихова „Опште прилике“ (2011)!

Данас, када су протекле огромне количине воде између (завађених) обала река, попут Врбаса, Дунава и Миљацке, а са том водом је „измотало“ нешто више од деценије како искрени хуманист и егземплярни антифашист академик Бранко Милановић није више жив, чекајући нестрпљиво да се наврши десет година од објављивања ове СПОМЕНИЦЕ, надам се да ће овај мој приговор бити оправдан, јер је утемељен на чињеницама. И жељи да ново, идуће издање, ако икако буде могуће, још боље и студиозније „допуне“. Јер, мора бити допуњено недостајућим

детаљима у циљу добијања што вернијег мозаика свега што је наш драги, дивни и племенити академик Бранко Милановић радио за живота, у тежњи за досезањем савршенства и књижевно – језичко - стилске беспрекорности! Но, то је у складу са мишљу И. Андрића: „Страст за Истином је најбољи израз животне снаге у човеку и нарочит облик његовог поштовања самог себе“.

Сенахид НЕЗИРОВИЋ

ПОЕТИКА БРОДОЧОВЕКА

Неког дана
између светионика и звона
принећеш пучини унакрст
сидро човека-брода.

Пеном облака откана једра
жицом добрих ветрова
заденоћеш за плаве стубове неба.

Неког дана
између колонизатора и миграната
изабраћеш курс без обала,
довољно далек за тишину ткања,
довољно близак да пред стопала сиња
проспе опевану лепоту постојања.

Неког дана
између лица прамца и сидра палог човека
сензација са смешком трговца робљем
чекаће гребен бродоломца.

Неког дана
између видокруга и хоризонта
у водама што никад не бежу од овога света.

ЗАВЕШТАЊЕ

Песму ти остављам

мисао тесну
и робусну
да се у њ' згусну
бабино ткање
и орање.

Песму ти остављам

и у њој
ђедове коње вране
заздане
у речи потоње;

врело и прело,
убого село
далеко негде
пусто и немо.

Песму ти остављам

овде
у песку поред Дунава
косим зрацима сунца
исцртавам мапу стихова

криком лабуда
даље од неба.

Песму ти остављам

од муња правим мач
да искујем речи

овај је народ од песме већи.

А песму ти остављам само.

Е, МОЈ ПРЕЧИ

(Петру Кочићу)

Мере ми речи
е, мој Пречи,
а Јолпаз не клечи,
смрзнутим срцем
слободи молитву
вековечи.

Знаш оно твоје:
Нема тог кантара
на `вом свијету...?

Мере ми речи
е, мој Пречи,
а Јолпаз
из мене јечи
у проповеди
и понос луди
мргодну
беседу рода,
небу дораслу
кò хималајска
брда.

Знаш оно твоје:
Нема тог кантара
на `вом свијету
који би ме измјерио...?

Мере ми речи
е, мој Пречи,
а Јолпаз у њима
јачи
и не би их сад
зауставио
ни Мрачајски Прото.
Све ће до једне,
у име рода, правде, слободе,
оловно, тешко и чврсто
у песми навек
стати на престо.

Знаш оно твоје:
Нема тог кантара
на `вом свијету
који би ме измјерио
кад се у мени Срб надме...?

Јер, само истина
у речи мироточи,
е, мој Пречи.

Гордана ЈЕЖ ЛАЗИЋ

“ПРЉАЧА 2022”

ОКУПИЛА ПЈЕСНИКЕ ИЗ РЕГИОНА

У Дервенти су одржани 21. Међународни илиндански пјеснички сусрети «Прљача 2022», у организацији Српског књижевног клуба «Вихор» из овог града, промовисан је заједнички зборник «Илинданско пјесничко саборовање» и представљени награђени учесници манифестације.

Гојко Мандић из Бањалуке са пјесмом «Шта све ријека има» побједник је наградног конкурса за избор најбоље пјесме посвећене љепотама вода.

“Рођен сам у Санском Мосту, који има девет ријека и то на Свјетски дан вода, па зато често пишем пјесме о води. Драго ми је што постоји клуб као што је ‘Вихор’ који његује ту традицију и поезију и изненађен сам што сам ја побједник. Већ сам написао пјесму за сљедећу годину”, рекао је Мандић.

На наградни конкурс стигло је 76 радова из Републике Српске, Федерације БиХ, Србије, Словеније, Сјеверне Македоније, Црне Горе, Бугарске, Њемачке и Швајцарске.

Побједник у категорији шаљиве пјесме је Евита Бојковац

из Дервенте са пјесмом “Споразум”, а у категорији “Украински цвијет” Весна Марковић из Дервенте са пјесмом “Кратко весеље”.

“Пјесма говори о активностима на ријеци у којој се ради о споразуму између риба и роде. Веома сам задовољна и част ми је што сам побједница поново, јер сам већ једном освојила прво мјесто такође у конкуренцији шаљиве пјесме, као и бројне похвале“ каже Бојковчева.

Иако тек годину члан “Вихора” Весна Марковић пише пјесме од малих ногу и ово је други конкурс на којем је учествовала.

“Изузетна ми је част што сам освојила прво мјесто са својом пјесмом ‘Кратко весеље’, у којој сам описала живот украинског воденог цвијета онако како га ја доживљавам, јер је ово други конкурс на који сам послала своје пјесме”, рекла је Марковићева.

Она је додала да поезију пише од када зна за себе и да пише о свему, те да су у посљедње вријеме њене пјесме тужног садржаја.

“Планирам да издам збирку пјесама и желим да то буде нешто

што ће оставити печат у времену и простору”, каже Марковићева.

Похваљене су пјесме Ане Стајкове Иванове из Бугарске, Борислава Наградића из Батајнице, Драгише Цетића из Гацка, Мирјане Миланков и Цвијетина Лобожинског из Новог Сада, Славе Станојевић из Теслића, те Славка Покрајца, Игора Милошевића, Радојке Адамовић и Горице Крстовић из Дервенте.

Предсједник Српског књижевног клуба “Вихор” Ненад Симић истакао је да је значај ове манифестације вишеструк и да прелази оквире локалног карактера, те, осим промоције у области културе, даје знатан допринос и промоцији туристичких потенцијала града.

“Ми градимо и његујемо облик понашања који спаја људе и крајеве и у најтеже вријеме, као што је било за вријеме пандемије вируса корона, када је одржана традиција пјесничких сусрета, а хвала Богу и људима да је и данас тако. Радује ме што видимо позната лица која редовно учествују и долазе у Дервенту, проносе лијепе ријечи о нашем

заједничком подухвату, а обрадован сам што се сваке године јављају и нови учесници чиме 'Вихоров' караван постаје још већи и неуништив", навео је он.

Он је захвалио свима који су допринијели да се сусрети одрже и додао да су покретачи сусрета Савко Пећић Песа, те Славко Покрајац и Милорад Мишо Ђурђевић.

Манифестацију је свечано отворио и окупљенима се обратио замјеник градоначелника Дервенте Синиша Јефтић, који је са представницима "Вихора" подијелио награде награђеним пјесницима.

Посјета спомен-парку за 408 убијених Срба.

У наставку програма манифестације учесници су посјетили спомен-парк за 408 убијених Срба, који је подигнут у знак сјећања на невине жртве усташког терора над Србима Лужанске парохије, поводом 80 година од њиховог страдања, а који је освештан 2021. Године.

Свештеник Драган Зарић и мјештанин Васо Мичић упознали су окупљене пјеснике на кратак историјат градње спомен-парка, као и плановима за наставак изградње.

Свештеник Зарић је подсетио да су 26. Августа 1941. године усташе у Славонској Пожеги убиле 405 мушкараца старијих од 16 година из села Босански Лужани, Нови Лужани, Костреш, Барица.

"Богу хвала, након толико година скупили смо снаге и моћи да, пошто се за њихове гробове не зна, а споменик који је био у Славонској Пожеги 1991. године је порушен, одлучили смо да ово буде споменик у знак сјећања на њихову невину жртву, и да се окупљамо навео је Зарић.

Мичић је рекао да је жеља да се људи врате на ово мјесто и сјете својих предака.

„Ово је изграђено у знак сјећања на људе који су овдје посљедњи пут били живи, јер одавде су отишли у смрт. Они немају гробова имају само имена, каже Мичић.

Спомен-парк је изграђен на мјесту пилане и млина гдје су усташе 24.августа 1941.године довеле 405 Срба мушкараца старијих од 16 година из Босанских Лужана,Нових Лужана,Костреша и Барице. Суградан су заробљене Србе усташе возом превезли у Славонску Пожегу гдје су их на звјерски начин побили 26.августа 1941.године.Никада није тачно утврђено гдје су њихова тијела сахрањена.

Страдање Срба овог краја почело је 14.априла 1941.године када су усташе убиле лужанског свештеника Милоша Петровића испред парохијског дома у Босанским Лужанима.

Званични програм и излазак на ријеку Укрину.

У званичном програму наступили су чланови Српског културног друштва «Просвјета», Пододбор Слатина /Хрватска/, а манифестацији су присуствовали представници Завичајног удружења Срба «Коријени» из Сомбора, Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ Бања Лука, Са-

веза српских књижевника Словеније и Удружења европске академије српских наука и умјетности из Љубљане.

Учесници манифестације посјетили су ријеку Укрину и заједничким фотографисањем овјековјечили тренутак боравка. Свим учесницима су уручене захвалнице и други пригодни поклони.

Генерални покровитељ манифестације био је град Дервента - градоначелник Милорад Симић, а суфинансирање пројекта први пут је подржало Министарство просвјете и културе Републике Српске.

На почетку програма учесницима манифестације у Центру за културу представили су се чланови Српског културног друштва „Просвјета“ Пододбор Слатина /Хрватска/.

Предсједник Друштва је Љубинка Павловић: "Друштво је основано 2016. Године са 12 активних чланова- плесача. Након пар мјесеци основали су и пјевачку групу. Имали су низ наступа од којих издвајамо наступе у Словенији на манифестацији Весели дани српске дијаспоре, наступ на серијалу „Лијепом нашом“, те наступ на смотри Ветерана Златибор. Имају постављене 4 кореографије. Први пут су наступили у Републици Српској, у граду Дервента."

Нова издања

Ка дјечијој радости

(Сликовница “ОВЦА И КОЗА” –нови пјесмопрични сликовни приказ (срећних) живота, аутора књижевника Милорада Мише Ђурђевића, надар дјечи и одраслима)

Поздрављајући Михољско љето у јесен су замишљено срећне закорачиле као четрнаести диван дар радостималету малих и великих птица, и дјечи и одраслима на дар, у двадесет осмој години постојања Српског књижевног клуба “Вихор” Дервента, у облику нове сликовнице која, сад већ традиционална само аутору својствен начин, овај пута пјева и о “ОВЦИ” и о “КОЗИ”. Објесе сналазе у лику људског бајковитог живљења, иу форми пјесмамаиспричане су да на течну причуличе:

‘овца’ о љепоти кретања и кроз спознаје да је и као црна добродошла у своје и сневе својих најмилијих; ‘коза’ о сновима у којима жарко жели да јој букет мимоза дари њен засањани јарчић, а обје ради срећног и радосног очувања и себе у својих најмилијих...

Из јесени према зими, као и њихови претходници срећно гладне дјечијих руку и мажења, “Овца/Лија” су се придружиле својим милим другарима: Коки, Цуки, Гици, Жирафи, Роди, Косу, Меди, Цврчку, Лаву и Лептиру/Мачки/Мишу, Зеки, Крокодилу и Лији као чет-

рнаеста, на нашим просторима јединствена, и садржајем и формом, сликовница Милорада Мише Ђурђевића, члана Српског књижевног клуба “Вихор” Дервента и Удружења књижевника Републике Српске, која је као нови дар осванула да буде дарована свим младим читаоцима који се, као до сада што су са већ обичајном радошћу читали, аутору јаве исказаном жељом да и ову нову сликовиту поучну пјесмопричу имају на својим читалачким полицама.

Иово поетско сликовно остварење иза/мисли ауторове својствено одлично је осликала Горана рођ. Тодорић Шаренац, а Вјекослав Новаковић је поново душом загрио компјутерске заврзламе. Издавач Српски књижевни клуб “Вихор” из Дервенте, те уважени рецензент Стевка Козић Прерадовић, “ко зна због чега” већ годинама се ни појединачно “не одвајају” од сликовница Милорада Мише Ђурђевића.

Свако одрасло и свако малено дијете које, на било ком простору постојања, аутора “Овце/Козе” поздрависмијехом на дар добиће Сликовницу. И нову..., која чека осмијех сванућа...

Н. СИМИЋ.

СМРТ МУЧЕНИКА

(Раду Рогићу)

Накисле шуме тамне од влаге,
небеска свјетлост планином страда.
Утрте стазе трагом крвника.
Слеже се поглед, падаше наде
скучише „Хамзе“ и Рогић Рада,
у алку смрти, српског војника.

Вјечност заћута на рубу муке.
Страх се изгуби у смегу студи,
крвавом браздом попуца кожа
Свезане жицом, до кости, руке.
Песнице бију главу и груди,
под вратом вреба оштрица ножа.

Заспала стрепња мјери даљине
„Алаху екбер, с курбаном пању!“-
Арапин пјени-сјекира блиста.
Загризе око муцахедине,
и док га тегле-приводе клању
на небу спозна распетог Христа.

Сјечиво паде-однесе живот,
утули свјетлост у сржи зјена.
Крилну се анђеоске кржаве кладе,
земља дочека уснули кивот.
Достојна глава и одрубљена.
Вишњем се диже, мученик, Раде.

ПОСЉЕДЊА НОЋ У ТЕРЕЗИНУ

(Гаврилу Принципу)

„Наше ће сјенке ходати по Бечу,
лутати по двору, плашити госпо-
ду!“

Ноћ црнило изнад града
умогава у тишину.
По ћелији шапат пада
завјет задњи Терезину.

Чело влажно, ватром гори,
гасне жижак мутном водом-
са душом се Принцип бори,
раб самртни, пред Господом.

Усне дрхте ријеч творе-
зида тихо клесанице:
„Починућу прије зоре
под небеске таванице!

Сваки сат ми рана жива,
трпим смјерно моју муку!
Храна бивам пацовима,
безрамену тражим руку!

У кости ми костобоље,
студен покров у зиндану.
Поскок, силом, јагње коље-
враћа жртву Видовдану.

Гасну зв'језде, ноћ без сјаја.
Отац Петар жање српом,
а мајка ми из Обљаја
нуди пројом и скорупом!

Тиха вода бријег рони,
гавран гаче на литици!
Небом језде б'јели коњи...
одводе ме коњаници!“

Свети Ђорђе јутро злати,
над уснулим сјенке скида.
Принципово слово чати
урезано посред зида.

ЖЕТЕОЦИ ИЗ ЛИПЉАНА

Те ноћи је злокоб мотала пов'јесма,
а у црну земљу зарађали појци.
У освиту дана умирала пјесма,
док су кобне слуге жњели жетео-
ци.

Апостоли божји на вјечноме путу
понијели земљом свјетлост око гла-
ва
Старо Грацко прену њиву незбрину-
ту.
Скривен гавран гакну, мртво
снопље спава.

Преобрази жито и кољиво свето,
на нафори хљеба издахнуше даси.
Црне траве трују топло јулско љето,
у корјену мржње смрде Арбанаси.

Четрнаест глава, неказане приче,
малаксале снаге, поломљени српи.
На крвавом гумну, страхом, божур
ниче
савија га драча, он чами и трпи.

Из читуља поју монаси и оци-
литургија точи из невиних рана.
Умрла је правда-стрепа жетеоци.
Над Косовом сјене и изнад
Липљана.

ЧЕКАЛА МЕ СЕДАМ ЛЈЕТА

Чекала ме седам љета
и сузама горким с лица
заливала рукосаде.
А, ја, био луталица
на крилима као птица
потпао њене наде.

Чекала ме седам љета.
У ноћима мјесечине
на највеће брдо пела,
да у ћошак вирне св'јета
и ороси низ рујине
једре груди, бедра б'јела.

Чекала ме седам љета
испод крошње старог бора
гдје ледени зденац пјени.
Питала се је л' уклета.
Тјешила је чарна гора,
хитре срне и јелени.

Чекала ме седам љета.
Копнила јој добра душа,
истакала у даљину,
притискала болна сјета,
испијала врела суша,
тукле муње к'о планину.

А онда је моје риме,
моје пјесме и стихове
у завежљај завезала.
С косом боје мјесечине
притегнула у чворове
и кроз маглу одштала.

Сад, ја чекам седам љета
док ме живот сламком сише.
Кроз свитања и бјелине
често усним два цвијета,
да јој вјетар груди њише
док се враћа из даљине.

Аћим Тодоровић

Животок

ПОМУЋЕНО ДОБА

Поштовани читаоци,

Потресну причу о злом времену страдања цијеле породице Врањеш којој припадам нећу испричати цијелу у глобалу, препричаћу је онако како сам од оца чуо фрагментарно, суштински његову личну трагедију. Описивање егзодуса над цијелом породицом и мјештанима других презимена, који су се затекли критичног тренутка у селу изискивало би много више простора и времена. Обзиром да сам безброј пута ноћу пробуђен слушао очеве отргнуте јауке и крике, честе ноћне море које су га прогониле до краја живота велике трпње, донекле сам и сам остао изтрауматизован, ма колико је отац покушавао да ме заштити, није успио, једноставно се није могло. Драма покоља недужног становништва села Камен надомак Гламоча одиграла се на Светог Илију другог августа 1941. године. Рано, после цика моторизовани у камионима, цестом како се у крају говорило за друмски саобраћајни правац, у овом случају који је преко Ливна, Гламоча и других мјеста спајао СПЛИТ И БАЊА ЛУКУ дошле су изненада као провала облака, као свако зло што избауља, однекле се појави, тако се десише и усташе у црним униформама. До зуба наоружани крволоци започели су крвави пир. Искочивши испод цирада камиона пристигли из правца Ливна, опколили су село у полукругу. Поспане људе свих старосних доби, чак и бебе које су мајке у стра-

ху шта ће се са нејачи десити, држале чврсто прислоњене уз мајчинске груди, све до старца и зрелих мушких глава. Имале су ове звјери људске пред собом невини народ као питому дивљач припремљену за клање. Чекали су несрећници мирни као јагањци свој усуд. О злочинима који се спремају, крвопролићу које у вријеме црвених јутара зацрвенише крвљу недужних, присталице грозоморног ог режима, упозорен је српски живаљ још прије формирања НДХ од сељана, радника који су сезонски радили у већим градовима, негдје су чули за Пвелићеву доктрину коначног решења српског питања у НДХ: Једну трећину Срба побити, једну покатоличити а једну преко Дрине протјерати. Обзиром да се у размјерама слично насиље по монструозности није нигдје догодило, несрећни неупућени људи нису повјеровали у бестијалну могућност таквог једног чина. “Зашто кад нис-

мо ником криви говорили су једногласно“?. Један младић је тих дана чуо за покољ који се десио на простору среза Ливно, упозорио је бабу и дједа да се склоне у шуму. Ђед му је рекао : “ Синко ми нисмо комунисти безбожници, верујемо у Бога, зашто би нас убијали кад нисмо никоме никаква зла нанијели, склањајте се ви који сте се Богу ЗАМЈЕРИЛИ.

Мој отац Ђорђе је фаталног другог августа пре упада Францетићевих легионара кренуо за овцама које је гонио на испашу, могло се по њега све добро завршити да није трагичан угледао масу сељана која је била сатјерана у гомилу. Наиван десетогодишњи дјечак оставио је овце, кренуо да види шта се заправо тамо дешава. Пришао је и питао једног гдје водите ове људе? Гад је одговорио да их спроводе у Русију, те је и њега сурово угурао у несрећну групу. Мали Ђорђе је препознао многе сељане али свог никог није угледао.

Нису дуго ишли у шпалиру пребијани, разбијених глава, пукнутих усана, избијених зуба. Заостале и немоћне убијали су пиштољским метком у потиљак, кретали су се према Гламочу који је три километра удаљен од села Камен. Негдје на половини несрећног пута на потезу између Јакуметовића врела и села Ђирићи застали су нагло код усамљеног стабла јабуке на августовској јари. Чуо је да је измјењена одлука, да их неће спроводити у Гламоч због врућине, те да ће се испод августовског неба осјетио је то дјечак догодити нешто страшно, непојмљиво, ријеч коју је сатник изговорио није запамтио а ни разумио. Предходно су препуштени народ судбини постројили степенасто, најприје дјецу клечећи кољенима на земљи, иза одрасле, а у задњем реду стајали су најстарији. Митраљез је дејствовао са удаљености тридесетак метара по избезумљеним женама, старцима и остављеној дјечи. Прије спровођења злочина усташки официр је одржао говор. Причао је о Краљу, Краљевини, о Хрватству, Хрватима који су говорио је били потлачени од великосрпских хегемониста, да би скинуо бомбу са опасача и завршио ријечима : “Срби су мислили да ће бомбе произведене у Крагујевцу убијати Хрвате, нису знали да ће убијати њих...”

Заштекетао је митраљез са лијевог и десног бока, живот је у трену претворен у смрт, покрет у мир, говор у мук. Отац се у пред мрак освијестио испод побијених. Како се извукао он се није сјећао детаља, лијева рука му је висила нефункционална, довукао се до Јакуметовића врела и у хладној води сузбијао

повезану бол, примјетио је да му крв отјече из десне ноге, ујутро га је пронашла усташка младеж, тукли су га по ранама, нељуди су га потом бациле у јаму. Зауостављен негдје на првом платоу. Послије два дана црногорска бригада у проласку чула је потмуле јауке и извукла га напоље. Једини преживио, несрећом обиљеженог дана изгубио је брата, сестру, мајку, баку, дједа, три стрица, два стричевића, једну стричевку, сви су из уже породице, са широм преко шездесет побијених чланова. Поставља се питање како је могуће да на илињској температури Ђорђе није добио сепсу, како није искрварио јер су му били пресјечени крупни крвни судови, наука не може да објасни. Отац Илија, какве ли симболичке донио га је кући, готово полужив, исцрпљен у ранама није се сјећао како се нашао у њој, ко га је донио, поред њега је умирао двогодишњи брат Петар, рекао му је у тренуцима умирања: “ Бато, дај воде“, како му је тај детаљ остао у сјећању Бог би га знао, цријева дјетету испала испод распореног трбуха, муве се скупљале, црвале се ране, ЂОРЂЕ ЈЕ ПРЕЖИВИО БОЖЈИМ ЧУДОМ. У ЖИВОТУ ЗА УВРЕДЕ НИЈЕ УЗВРАЋАО МРЖЊУ, “СВАКИМ ПАДОМ ЈЕ ЗАВОЛИО ЈЕДНОГ ЧОВЈЕКА, ДИЗАЊЕМ ДВОЈИЦУ“. АЛИ ЊЕМУ НИСУ ДАЛИ МИРА КРОЗ ОСТАТАК ЊЕГОВОГ ВРЕМЕНА. Прогоњен стално као свједок нечега што је требало сакрити, достојанствен и непомирен са истином бранио се добротом. Пошто су из села Камен становници убијани гдје су им биле куће, Врањешци су убијани по цијелом селу, очева баба Ђука се голим рукама залијетала на

бајонете бранећи сина Михајла, очевог стрица коме су вадили очи. Мучени избијаних очију, сломљених вилица умирали су ћутке у најстрашнијим мукама, као преци њихови на страшном кољу. Прадједу Симеуну токмаком су разбили лобању, натјеран да главу стави на кућни праг. Тако је прошао наивни народ који није вјеровао у слично као могуће.

Пружао сам уста,
гушила ме каша
задављиво густа.

Пружао сам руку,
два се бола срела
у једном јуку-

Пружао сам око,
чекала ме тама
на дану дубоко.

Пружао сам уши,
чуо неку јеку
сав се свијет руши.

Пружао сам раме,
брдо мртвих људи
притиснуло на ме.

Тај малени клапац, дечак, након свега преживљеног остао је што је невероватно психички нормалан, завршио је студиј књижевности, био призната личност, интелектуалац високих домета, иако прогоњен као свједок зла времена, он је животом остао изразито хуман, национално увелико свјестан, Ђорђе је односом према феномену шовинизма био резолутно против, мржња појединаца и народа није му била иманентна.

До краја живота делом и деловањем остао је изварани КОСМОПОЛИТА.

Хвала на читању!

Андреја Ђ. ВРАЊЕШИ

Биоенергија

ГЕОПАТОГЕНЕ ЗОНЕ И НЕСРЕЋЕ У САОБРАЋАЈУ

-Подземни водотоци и њихов утицај на саобраћај-

Управо геопатогене зоне распоређене под аутоцестама су узрок за велики број, на први поглед апсурдних и необјашњивих саобраћајних несрећа. Објашњење за многе саобраћајне несреће било је, да је возач заспао, да вожња није била прилагођена условима пута, а најчешћа анализа саобраћајних несрећа сводила се на то да је возило из непознатих разлога слетило са коловоза, а постојали су идеални услови за вожњу. Вјештачењем је утврђено да су возила била технички исправна.

Геопатогене зоне су и узрок трајно ниским љетинама на неким подручјима, упркос свим предузетим агротехничким мјерама, а слободно могу рећи да су узрок и помора стоке која

се одгаја на фармама, а које су изграђене на лошим, контаминираним локацијама.

За несаницу од које масовно пате људи у неким кућама и становима, такође кривицу можемо приписати геопатогеним зонама.

Загонетка овог феномена је одавно привукла пажњу људи, али његовом систематском проучавању приступило се уназад пар деценија, пошто су статистички подаци показали изузетно висок проценат обољења од рака у тзв. обиљеженим кућама.

Сва таква мјеста непогрешиво се одређују помоћу биолокације. Вјероватно мора да постоји нека веза између геопатогених зона, радиостезије и ових тајанствених, у великој

мјери хипотетичких Земљиних зрака.

У земљама САД-а, Јапану, Енглеској, Аустрији врше се истраживања у овом смислу, то јест о угрожености возача у саобраћају. Питање о физичким својствима и параметрима глобалне мреже, која се састоји од Земљиних упоредника и паралела, остаје још отворено. Очигледно је да када проучавамо проблеме који су у вези са геопатогеним зонама, није довољно да се имају у виду само подземне воде. Утицај ових појава, на саобраћајне несреће није безазлено, па се да примјетити, да у многим земљама на магистралним путевима постоје зоне гдје се често дешавају саобраћајне несреће и када није ријеч о клизавом или залеђеном путу, или о опасним кривинама. У питању су нормални путеви, гдје не постоје услови да се догоди саобраћајна несрећа. Упркос томе, тамо су саобраћајне несреће и веће и чешће, него у некој комплексној и тешкој зони.

Објашњење тражимо у стресу возача, који води до разграђивања хормона, чак до губљења памћења. У таквим се зонама стављају знаци за упозорење, а у Њемачкој су постављени резонатори који онемогућавају утицај Земљиног зрачења.

Биоенергетичар
Вито БОЈКОВАЦ

Душку Трифуновићу у славу

Шта би дао да си на мом мјесту

Народна библиотека “Бранко Ћопић” и Туристичка организација из Брода, у част Душка Трифуновића, српског пјесника, књижевника и телевизијског аутора, и његовог рођендана, 13. септембра, реализовала је књижевни конкурс на тему “Шта би дао да си на мом мјесту”, а најбољи радови представљени су у библиотеци. У дјечијој категорији награду је освојила Тамара Петрушић ученица ОШ “Свети Сава” из Брода.

У категорији прозе награде су освојили Невен Миљатовић из Новог Града, Драгана Сријемац из Брода и Зорана Марић из Брода. У категорији поезије награде су освојили Милорад Мишо Ђурђевић из Дервенте, Ђорђе Дабарчић из Гацка и Мирослав Живковић из Брода.

Жири, који су чинили професори српског језика и књижевности Теодор Трифуновић, Бојана Шашлић и Љиљана Марјановић имали су тежак и изазован задатак.

„Ове године на расписан литерарни конкурс стигао је 21 рад из неколико градова и општина из Републике Српске. Након што је исте прегледао жири је једногласно прогласио најбоље радове у све три категорије“, навела је Шашлић.

Члан Српског књижевног клуба “Вихор” из Дервенте Милорад Миша Ђурђевић напомиње да му је била част учествовати на конкурс у организацији Душка Трифуновића, једног од наших најеминентнијих пјесника и књижевника.

„Душко Трифуновић је велико име наше књижевности, нашег постојања, име које треба његовати, памтити и вјечно живјети с њим“ истакао је Ђурђевић.

Студент завршне године Филолошког факултета универзитета у Бања Луци, смјер српски језик и књижевност Драгана Сријемац, другопласирана у категорији проза, нагласила је да је организовање књижевног кон-

курса поводом обиљежавања дана рођења Душка Трифуновића предивна традиција враћања нашем завичајном пјеснику.

„Учествовање на конкурс у је за мене постала традиција и ово је трећи пут да освајам награду. Оно што бих истакла је да су моји радови из године у годину све више надахнути Душковим књижевним радом и стваралаштвом“, навела је Сријемац.

Ове године конкурс је био расписан и у категорији књижевност, за ауторе млађе од 15 година, а побједник је Тамара Петрушић, ученица седмог разреда ОШ “Свети Сава”.

„Волим књижевност и пишем пјесме. Инспирацију за писање пронашла сам читајући управо Душкову поезију“ рекла је Тамара.

Вече су уљепшали и чланови Културно умјетничког друштва “Душко Трифуновић” из Брода.

Н.С.

Драган К. ВЕЛЕУШИЋ

СРБИЈИ ИЗ ТУЂИНЕ

УВЕЧЕ,

Србијо, кад небо сиво
Прилегне на сненост,
А мора стисне
Упола сморену душу,
Мислим да сам готов умријети.

Бој отпочне
Са војском наказâ,
Стресем се јер личе на ме.
За собом забугарим,
Мотовила магле растргавам.

Двојници у страху
Замичу у тмушу и таму,
А ја с леђа разазнајем
Да им лик однекуд знам.

Јесу, они су,
Пријатељи, љубезни, с
осмијехом,
Што у очи лажу.

У ПОНОЋ,

Србијо, већ не знам
Какви се бојеви воде,
Док бојно поље,
Авети пуно у бескрај,
Одмара поноћ на мојим прсима.

Са уздахом чезнем,
Трзам се и будим,
Па опет у полусан тонем.
И са јавом рат бих,
Ал' суза бљесне у ноћи.

У поноћ моју нестану
И окна што ме изводе
Пред лице дана
Који ми тврди да ме још има.

Нижу се ланци,
Звече беоцузи свега што прође
Да се сроде с оним што ће доћи.

УЈУТРО,

Србијо, кад шари звијезде
Растерете таму,
Небројани ешалони
Труба с неба
Окна раскриле
И блажено и умилно поју.

Одахну груди,
Живот ме буди,
Враћам се у себе,

А војске анђела односе
Славопој и остављен мир.

Ал' тутањ нови
Још једног боја нуди ми дан.
Зар опет и докле?
Како ћу голорук и сâм?

Узјахуј и крећи,
Соколе сиви и веруј:
Рођен си за бој!

У ПОДНЕ,

Србијо, разгулим тргом,
С душом у зноју
У пети прашњавој,
Замишљам да шева пева
У крошњи јасике под ћувиком.

У подне је
У уснулом парку
Сунце прејако и никог нема;
Само дан обешен о зенит,
Скрили се и врази и анђели.

Свуд гарез блиста,
Све тихује осим торњева
Који се боре који ће
Тачније да објави доба.

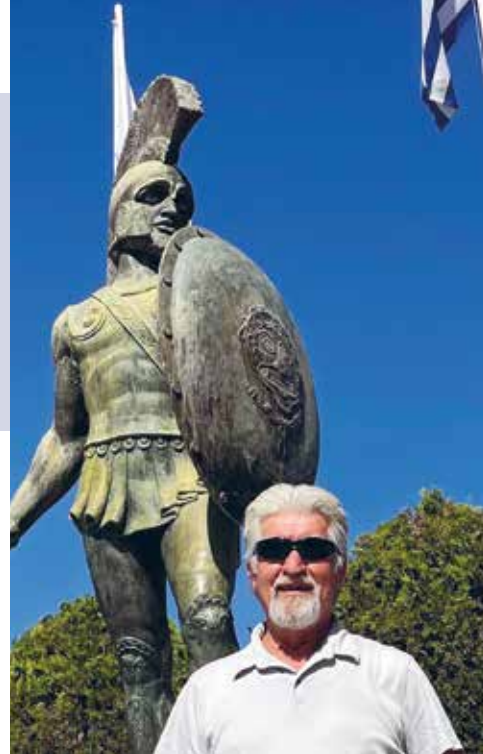
Сам се борим,
Сета ме и сећање носе
У кукрике подно мога села!

СРБИЈО,

Земљо моја, појешћу те,
Грудво моје њиве
На којој сам слагао откосе,
Ако стигнеш смело спакована
И познаш ме,
Јер сам давно стасуо
У човјеска окорела;
Појешћу те у сласт
Да се сјединимо.

Биће то чудо:
Брегу не могу – брег ће мени,
Брижљиво спакован, ако стигне.

Појешћу кости дедова мојих,
И мирисе свих барута,
И прве књиге штампане,
И врхове опанака
Неке сељанке што боса оде,
И мирис росе у поноћ.

Појешћу у сласт
И цвркут шева у зрело подне
Над ливадам без власника,
Ако стегнем у уста то парче Србије
Коју ми сестра пакетом шаље
У марами ланеној.

О, давно то беше:
Напињах груди да блуза затегне
И дизах главу да изгледам већи;
Мржња и љубав у сродству неком,
У срцу туга, у оку суза,
А испред путеву туђи и решеност:
Идем, земљо, храна ћеш бити,
Ако се икад вратим – из љубави.

Земљо, ето, то желим,
Мајко, лака ти земља,
Није лако, али, надам се,
Боже, добићу завежљај,
Брдо ће доћи у марами ланеној.

Ако ми се и то отме, Земљо,
Шта да ти кажем?!
Ти још рађаш плодове родне,
А ја сам гладан мрвица Твојих
Које са стола расипљу јуде.

Србијо,
Срам да нас буде!
Прими ме кад дођем, Мајко,
Теби да паднем
На крило ожиљака и умрем,
Из љубави! У покајању! И ранама!
Твој ДиПи-јевац

ОД ПЕСМЕ ДО ГРОБА

Песма је моја туга распевана
Туга је моја радост покопана
Радост је моја само у сну жива
Сан је мој јава угробљена
Јава је моја маштом опточена
Машта је моја тамница ледена
А тамница живи гроб до смрти.